

További Vidovszky oldalágak

V08 A László család

A Bodor és László családok tekintetében elsősorban László F. (IV.) Csaba írásaiból indultam ki. Külön köszönet a tőle kapott segítségért.

A Bodor családfa összeállításában óriási segítség volt Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családjai c., 1901-ben publikált műve.

Külön kiemelem a Székely Oklevéltár köteteit is.

A v3 László Miklós kolozsvári temetői fényképeivel, valamint László-Herbert Éva és László Éva visszaemlékezéseivel lett frissítve.

1. ábra: A László testvérek utolsó csoportképe (1929).
Endre, Zoltán, Ferenc [II.], Ida, Dezső, József, Kálmán [I.]¹

¹ LDEM, 305. oldal.

Felhasznált irodalom

(A Bodor és László családok vonatkozásában összevont lista)

László Ferenc [I.]: Táj és tudomány. Válogatott írások a Székelyföld régészete és a művelődéstörténet köréből. László Attila gondozásában és előszavával. Editura MEGA, Kolozsvár, 2022 [TÉT]

Dr. László Ferenc [II.]: Portrék és adalékok a László család első négy generációjának történetéhez. (A szerzőnek a múlt [XX.] század hetvenes-nyolcvanas éveiben készített családtörténeti írásait kiegészítette, átdolgozta, történeti sorrendbe helyezte, elő- és végzővel ellátta fia, László Ferenc [IV.] Csaba.) Kolozsvár, 2022. (Kézirat) [LCsP]

László Ferenc [III.]: A 4424-es megfigyelt. László Dezső állambiztonsági ügyiratai (1948-1952). Korunk, 2004., 8. szám [LDÁB]

Murádin János Kristóf: „Mindent Erdélyért!” – Az Erdélyi Párt története 1940 és 1944 között. Kolozsvár, 2019. [ERDPT]

László Dezső emlékezete 1904-2004. Tanulmánygyűjtemény. Szerkesztette Cseke Péter. Kolozsvár, 2004. [LDEML]

Dr. Tőkés István: László Dezső (1904-1973), Református Szemle, 1974., 5-6. szám. [LDNEK]

Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családjai. Sepsiszentgyörgy, 1901. [HSzVM]

(ng.) [valószínűleg Nagy Géza]: Az Aghaz nem és Koroniza ág.
In: A Székely Nemzeti Múzeum Értesítője. Szerkesztette Nagy Géza múzeumőr. II. rész. Sepsiszentgyörgy, 1891, 23-27. oldalak. [NG]

Németh Gyula: A székelyek eredetének kérdése.
In: Századok, 1935. ápr.-jún., 129-156. oldalak. [NGy]

Bodor György: Az 1562 előtti székely nemzetiségi szervezetről.
In: Történelmi Szemle, 1983/2., 281-305. oldalak. [BGy]

Zoványi József: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. 3. kiadás, Budapest, 1977. [MPETL]

Székely Oklevéltár, III. kötet. 1270-1571. Kiadta a Székely Történelmi Pályadíj alapra Felügyelő Bizottság Kolozsvártt, 1890. Szerkesztette Szabó Károly. [SzO3]

Székely Oklevéltár, IV. kötet. Székely népesség-összeírások, 1575–1627. Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, 1997. [SzO4]

Székely Oklevéltár, V. kötet. Székely népesség-összeírások, 1635. Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, Kolozsvár, 1999. [SzO5]

Kovács Zsolt: Árva Bethlen Kata kolozsvári háza. Adalékok egy kolozsvári késő barokk nemesi palota történetéhez. In: Egyház, iskola, művelődés. Egyháztörténeti tanulmányok. Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Kolozsvár, 2020. [ÁBKKH]

Bolyai Farkas és Bolyai János geometriai vizsgálatai. Életrajzzal és magyarázattal ellátta Stäckel Pál. Magyarra fordította Rados Ignác. Első rész. A két Bolyai élete és művei. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1914. [BFBJ]

Weszely Tibor: Bolyai János. Vince Kiadó, Budapest, 2002. [WT]

A Szakács (székelyszenterzsébeti) és rokon székely családok története és családfái. In: Matrikula, 2017., 3. szám [MAT]
Internet, 2024. április 26.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Matrikula_2017/?query=A+Szak%C3%A1cs+%28sz%C3%A9kelyszenterzs%C3%A9beti%29+%C3%A9s+rokon+&pg=130&layout=s

Dr. Versényi György: Bodor Lajos. In: Erdélyi Múzeum, 1894. XI. kötet, VII. füzet. [VGy]

T. Veress Éva: Bodor Kálmán. In: Művelődés, 2006. III. szám. [TVÉ]

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. Budapest, 1891-től. [SzJ]

Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara. [BG]

Szolnok-Doboka vármegye monographiája, V. kötet. A vármegye községeinek részletes története. [SzDVM5]

Sas Péter: A kolozsvári Szent Mihály-templom és egyházi gyűjteménye. Kolozsvár, Glória kiadó, 2009. [SP]

Kordé Zoltán: A székelyispáni méltóság a Zsigmond-korban. In: Történelmi Szemle, 2004., 3-4., 193-239. oldalak. [KZ]

Jakó Zsigmond – Juhász István: Nagyenyedi diákok 1662-1848. Kriterion, 1979. [NAGyED]

Nagy Iván: Magyarország családai. II. kötet. [NI]

Magyar Színművészeti Lexikon. [MSzL]

A Pallas Nagylexikona. [PNL]

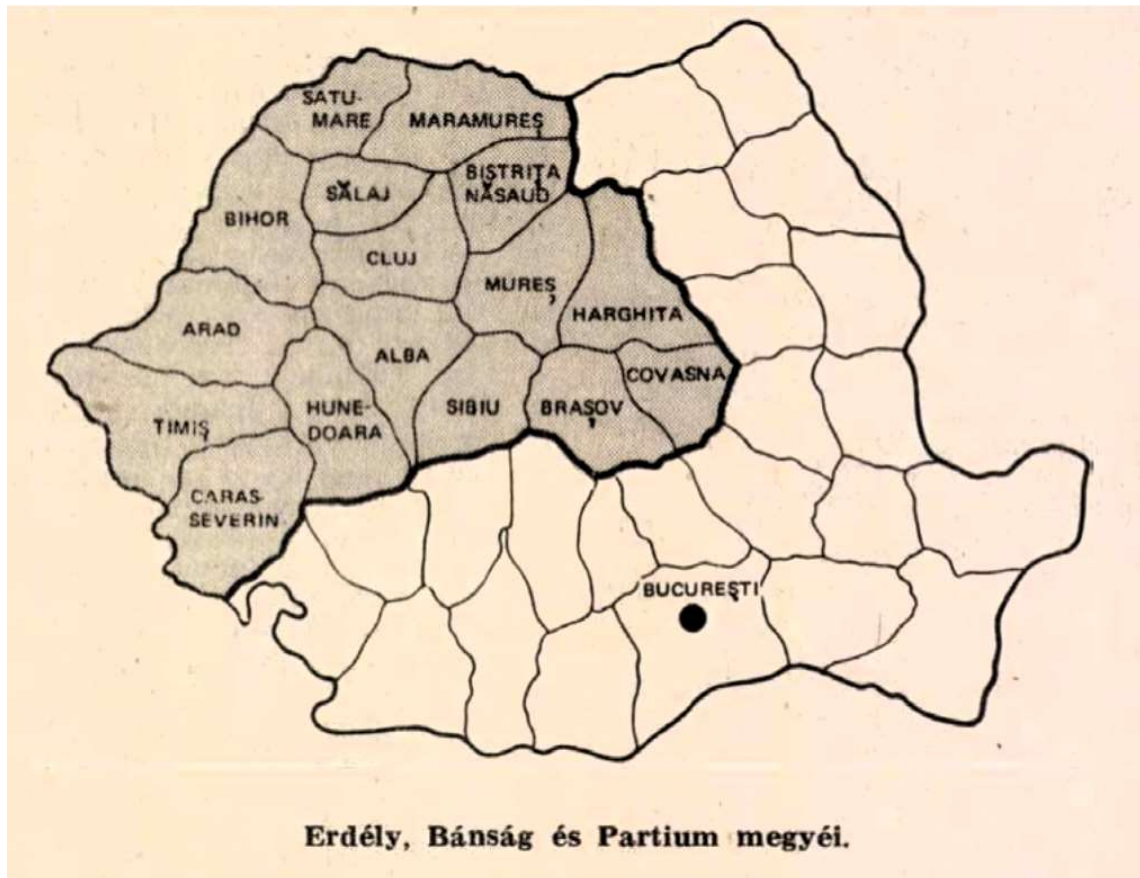
Magyar Életrajzi Lexikon. [MÉL]

Romániai Magyar Irodalmi Lexikon [RMIL]

A Magyar Nyelv Értelmező Szótára [MNYÉSZ]

Az említett települések különböző nevei

(A Bodor és László családok vonatkozásában összevont lista)

2. ábra: Erdély, a Bánság és a Partium megyéi 1991-ben román nyelven²

² Beke György: Harcban a mítoszokkal
Népszabadság, 1991. október 26., 20. oldal
Internet, 2024. június 20.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Nepszabadsag_1991_10/?query=%22l%C3%A1szl%C3%B3+ferenc+%C3%B6d%C3%B6n%22&pg=561&layout=s

Magyar	Román	Erdélyi szász és örmény	Német
Abaújdevecser, egykori község a mai Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében. 1984-ben Encshez csatolták.			
Agyagfalva, korábban Udvarhely vármegye	Lutița, ma Kovászna megye		Lehmdorf
Alsócsernáton, korábban Háromszék vármegye	Cernatul de Jos, ma Kovászna megye		
Beszterce, korábban Beszterce-Naszód vármegye székhelye	Bistrița, ma Beszterce-Naszód megye székhelye		Bistritz
Borgói szoros, korábban Beszterce-Naszód vármegye	Pasul Bargaului		
Bölon, korábban Háromszék vármegye	Belin, ma Kovászna megye		Blumendorf, korábban Böllen
Brassó, korábban Brassó vármegye székhelye	Brașov, ma Brassó megye székhelye	Kruhnen	Kronstadt, Kronstadt in Siebenbürgen, Kronen
Dés korábban Szolnok-Doboka vármegye székhelye	Dej, ma Kolozs megye		Deesch, korábban Burglos
Désakna, korábban Szolnok-Doboka vármegye	Ocna Dejului, ma Kolozs megye		
Gelence, korábban Háromszék vármegye	Ghelința, ma Kovászna megye	Gälänz	

Magyar	Román	Erdélyi szász és örmény	Német
Gidófalva, korábban Háromszék vármegye	Ghidfalău, ma Kovászna megye		
Gyergyószentmiklós, korábban Csík vármegye	Gheorgheni, ma Hargita megye		Niklasmarkt
Kézdivásárhely, korábban Háromszék vármegye	Târgu Secuiesc, ma Kovászna megye		Szekler-Neumarkt
Kisdebrecen (Kisdebreczen alakban is) korábban Szolnok-Doboka vármegye	Dumbrava, ma Máramaros megye		
Kolozsvár, korábban Kolozs vármegye székhelye	Cluj-Napoca, ma Kolozs megye székhelye	Kleusenburch	Klausenburg
Kovászna, korábban Háromszék vármegye	Covasna, ma Kovászna megye		Kovasna
Köpec, korábban Háromszék vármegye	Căpeni, ma Kovászna megye		
Kürtös, korábban Arad vármegye	Curtici, ma Arad megye		
Lécfalva, korábban Háromszék vármegye	Leț, ma Kovászna megye		Leistdorf
	Lumina, ma Konstanca megye		
Marosvásárhely, korábban Maros-Torda vármegye székhelye	Târgu Mureș, ma Maros megye székhelye	Nai Muark	Neumarkt, Neu-markt am Mi-eresch
Mezőméhes, korábban Torda-Aranyos vármegye	Miheșu de Câmpie, ma Maros megye		Bienendorf

Magyar	Román	Erdélyi szász és örmény	Német
Nagyenyed, korábban Alsó-Fehér vármegye	Aiud, ma Fehér megye	Stroßbrich	Straßburg am Mieresch
Nagyszeben, korábban Szeben megye székhelye	Sibiu, ma Szeben megye székhelye		Hermannstadt
Néma, korábban Szolnok-Doboka vármegye	Nima, ma Kolozs megye		
Ördögkút, korábban Szilágy vármegye	Treznea, ma Szilágy megye		Teufelsbrunnen
Páncélcseh, korábban Szolnok-Doboka vármegye	Panticeu, ma Kolozs megye		
Sepsiszentgyörgy, korábban Háromszék vármegye székhelye	Sfântu Gheorghe, ma Kovászna megye székhelye	Gergen	Sankt Georgen
Sepsiszentkirály, korábban Háromszék vármegye	Sâncraiu, ma Kovászna megye		
Sülelmed, korábban Szilágy vármegye	Ulmeni, korábban Şilimeghiu, ma Máramaros megye	Ulmendorf	Ulmendorf
Szamosardó, korábban Szilágy vármegye	Arduzel, ma Máramaros megye		
Szamosújvár, korábban Szolnok-Doboka vármegye	Gherla, ma Kolozs megye	Naischloß örményül Հայաքաղաք (Hájákághák)	Neuschloss vagy Armenierstadt
Székelyudvarhely (Udvarhely alakban is), korábban	Odorheiu Secuiesc, ma megyei jogú város Hargita megyében	Odderhällen	Oderhellen

Magyar	Román	Erdélyi szász és örmény	Német
Udvarhely vármegye székhelye			
Szotyor, korábban Háromszék vármegye	Coșeni, ma Kovászna megye		
Szucsák	Suceagu, ma Kolozs megye		
Tövis (Tövisfalva), korábban Nyitra vármegye			
Váralmás, korábban Kolozs vármegye	Almașu, ma Szilágy megye		
Világos, korábban Arad vármegye	Șiria, ma Arad megye		Wilagosch
Zabola, korábban Háromszék vármegye	Zăbala, ma Kovászna megye		Gebissdorf
Zágon, korábban Háromszék vármegye	Zagon, ma Kovászna megye		

A László család

[A fejezet meghatározó mértékben dr. László Ferenc [II.]: Portrék és adalékok a László család első négy generációjának történetéhez c. kéziratán alapszik [LCsP]. Pontosan ezért az onnan származó idézeteket nem jelölöm külön. Az egyéb forrásokat a szokott módon lábjegyzetben adom meg.]

A kezdetek: a bölöni Nagy-László család

A Székely Oklevéltár, Udvarhely vármegye levéltára, valamint Orbán Balázs A Székelyföld leírása szerint 1601-ben a bölöni Nagy András Báthory Zsigmond által emeltetett lófőségre. 1606 szeptember 29-én Tamás és Ferenc a Péter fiai mint nobilesek, János, István mint primipilusok³ iustrálnak.

Az 1635. évi bölöni (az akkori írásmód szerint Beöleön) összeírásban is szerepel egy sor „Nagy” vezetéknévű nemes és lófő, pl. Nagj Thamas, János, Gáspár, István.⁴

„Bölön falu Romániában, Kovászna megyében.

Sepsiszentgyörgytől 35 km-re (légvonalban 20 km-re) északnyugatra a Baróti-hegység nyugati előterében az Oltba ömlő Bölön-patak mellett fekszik.

Területe ősidők óta lakott, 1885-ben Lügetárnyék nevű határrészén bronzkori leletek kerültek elő. 1334-ben Belen alakban említik először. A településnek egykor a mainál sokkal nagyobb jelentősége volt, Izabella királynétól szabadalmakat és vásárjogot nyert. Bölönről az első írásos emlékünk 1332-ből származik. A 16. században Bölön a vidék legnagyobb települése volt. Az 1567-es összeírás szerint 130 kapujával nagyobb, mint a 125 kaput számláló Marosvásárhely, a 60 kaput számláló Kézdivásárhely, a 63 kaput számláló Sepsiszentgyörgy, és a csak 54 kaput számláló Székelyudvarhely.

³ A lófő (latinul primipilus) a feudalizmus idején létezett társadalmi rang a székelyek között. A lófők közvetlenül a főszékelyek (primorok) után következtek a hierarchiában.

1554-től kezdődően a lófők a főszékelyekhez, valamint a magyar nemesekhez hasonlóan mentesültek a hadiadó fizetése alól. A 18. századra a lófők már kismemeseknek tekintendők, és legtöbbször 1-2 jobbágyteleknyi földdel rendelkeztek. A székelység körében számuk 8-10%-ra tehető, mely idővel csökkenő tendenciát mutatott. A lófői kiváltságok gyakorlatilag 1848-ban szűntek meg, a jobbágyfelszabadítás következtében. A rangot az 1947. évi IV. törvény törölte el.

Wikipedia, 2024. június 13.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%B3f%C5%91>

⁴ SzOT V., 22-23. oldalak.

3. ábra: Bölön napjainkban⁵

A Paphegyen álló vártemplom eredete a 14. századig nyúl vissza. Az impozáns várfalakkal és saroktoronyokkal övezett régi vártemplom 1612-ben kiállta a brasói bíró seregének ostromát.

A többségében szabadokból álló faluközösségben viszonylag nagy számú nemesi réteget találunk a 17-18. században.

1602-ben az 59 családból egy volt nemes, 9 lófő, 5 darabont (fejedelmi katona) és 44 kisnemes. Bölön ősi családjait az 1602-es konszkripció írta össze: Illyési, Süke, Bene, Bakó, **Nagy**, András, Sikó, Gál, Ferenci, Benkő, Szász, Kovacs, Mikó, Hegyi, Czirjék, Bogár, Kerekes, Pálfi, Tőkés, Kisgyörgy, Zomer.

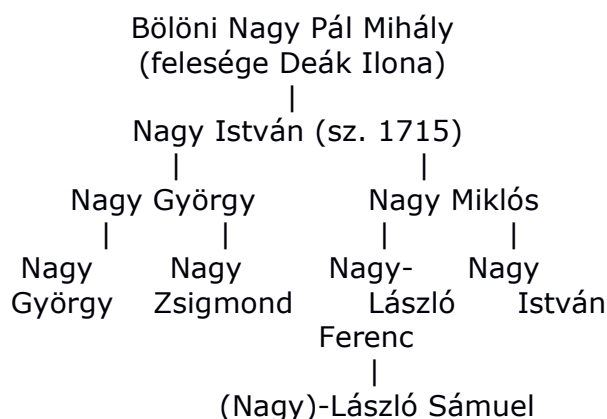
Bölön nemes családjai az 1713-as összeírás szerint: Agyagási Benedek (1630), Biró, Máthé, Domokos, Ferencz, Gazdagh, Kisgyörgy, Kovács, **Nagy**, Nemes, Rácz, Sikó, Szennyes, Takó, Tana, Vajda.

Lófő családok 1713-ban: Domokos, Toroczka, Szabó, Budai, Kandal, Ferenczy, **Nagy**, Kelemen, Kósa, Kús, Mikó, Tót, Tökös, Farkas, Szomor, Sikó, Silló, Kisgyörgy, Botos, Szűcs, Rácz, Varga, Incze.”⁶

Sebestyén József heraldikusnak egy 1947-ben készített kiírása szerint a mai László család ősei voltak:

⁵ Internet, 2024. június 13.
<https://www.kvmt.ro/hu/bolon.html>

⁶ Wikipedia, 2024. június 13.
<https://hu.wikipedia.org/wiki/B%C3%B6l%C3%B6n>

Sebestyén Józseffel már a Vidovszky család „címerével” kapcsolatban is találkoztunk. Vele kapcsolatban két dolog biztos: kiváló szakember volt, aki kiváló fantáziával is rendelkezett. Közismert szoros munkakapcsolata László Dezsővel, a kolozsvári Farkas utcai templom lelkészével. A fenti családfa valóság tartalmát nem tudom verifikálni.

A fenti Nagy György talán azonos bölöni Nagy Györggyel, a kolozsvári „szentpéteri templom” papjával, akit Lőfi Ödön említ. ⁷

(Nagy-)László Sámuel (0)

Sz: Bölön (?), 1812.

FS: GR1B-4VV

F1: Vida Julianna (*Sepsiszentkirály) – elváltak és visszaköltözött Sepsiszentkirályra, ahol ismételten férjhez ment.

F2: (Nagy-)László Sámuel is újraházasodott, de második feleségéről nincs adat.

H: 1848-1849.

A család jól követhető története 1812-ben (Nagy-)László Sámuel születésével kezdődött. Az akkori nyilvántartás szerint „gyalogos katona”. Feleségével, a sepsiszentkirályi születésű Vida Juliannával Bölönben éltek. Hogy ősünk nem volt az a kimondottan békés természetű parasztember, azt a tízesztendőös édesapám [dr. László Ferenc II. Ödön] 1920-ban tett bölöni látogatásáról írt emlékezése mutatja:

”A rokonsággal való ismerkedés közben hazaérkezett a szürke színű házi szőttes posztóból készült harisnyás és bocskoros három Lakatos fiú, az én második unokatestvéreim. Habár iskolakötelesek voltak, aznap teheneket legeltettek a mezőn. Az édesanyjuk valakitől megtudta, hogy egyikük verekedett a mezőn. Ezért megszidta, s *’te László Samu’*-nak titulálta. Ebből megtudtam, hogy László Samu, aki az én dédapám volt bizony heves természetű lehetett, ha még halála után háromnegyed századdal is a neve a verekedő embert jelentette.”

⁷ Lőfi Ödön: Adatok a bölöni unitárius egyházközség történetéhez.

In: Keresztény Magvető, 1930., 2. füzet, 110. oldal.

Internet, 2024. június 13.

https://adt.arcanum.com/hu/view/KeresztenyMagveto_1930/?query=b%C3%B6l%C3%B6ni+nagy+gy%C3%B6rgy&pg=72&layout=s

Hosszabb kutatás után találtam írásos nyomot is: a Háromszék c. lap írt 2006-ban és 2011-ben is Bölönről, felidézve az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ottani eseményeit.

„A szabadságharc idején Bölönnek is [tragikus] sorsot szánt Heydte császári katonavezér, csakhogy Köpec felégetését követően nem éppen az ő akarata szerint alakultak a dolgok, amikor a székelyek elől a Rika-erdőbe menekült, a futtában elhagyott hintójában olyan parancsra akadtak az emberek, melyben ez állt: 'Köpecz und Bölön muss...'

Bölön 47 nemzetőrt állított ki 1848-ban. Az a hagyomány is fennmaradt, hogy ez a falu ajánlotta volna fel elsőként egy harangját ágyúnak, még Agyagfalván. A szabadságharc kisebb horderejű helyi eseményeit nem jegyezte fel a krónikás. Mindennél többet mond azonban a bölöni negyvennyolcasok hevenyében összeállított, de valószínű, még most sem teljes névsora.

A tisztek közül

- Nagy István (1824—1891) honvédszázados,
- Tana Benedek (mh. 1849) százados,
- Síkó Miklós (1817—1900) és
- Nagy József (1815—1899) honvéd főhadnagyok, valamint
- Lőfi Áron unitárius lelkész huszárhadnagy (1825—1906) nevét ismerjük.

Honvéd közvitéztként harcoltak a szabadságért

- [...]
- **László Sámuel**, és
- Német Miklós. Utóbbi egymagában szerepel a múlt század végén összeírt, harctéren maradt vértanúk sorában.

A helybeliek mindnyájan tagjai voltak a Rikán Belőli Honvéd Egyletnek.”⁸

László Károly I. (1)

Sz: Sepsiszentkirály, 1842. május 3.

FS: GR1G-B89

A.n.: Vida Julianna

F: Gyárfás Róza (Sepsiszentgyörgy, 1848. június 18 – Sepsiszentgyörgy, 1930. január 6.)

E: 1866. október 6.

H: Sepsiszentgyörgy, 1881.

⁸ Háromszék, 2006. március 15.

Internet, 2024. június 18.

https://adt.arcanum.com/hu/view/HaromszekMegyeiTukor_2006_03/?query=%22%C3%A1szl%C3%B3+s%C3%A1muel%22+B%C3%B6l%C3%B6n&pg=163&layout=s

Abból a tényből, hogy [László Károly I.] nem Bölönben, hanem Szentkirályon született, arra lehet következtetni, hogy szülei [Nagy-László Sámuel és Vida Julianna] már akkor válófélben lehettek, s így az édesanya hazatért a szülői házhoz és ott szülte meg gyermekét. László Károly teljesen elszakadt Bölöntől, a László család ősi fészektől. Szentkirályban a mostohaapa házában sem érezhette jól magát, mert gyermekfejjel elhagyja faluját és elszegődött csizmadia-inasnak.

Ilyen körülmények között a családban László Károly elsőként szakadt el a földtől, őseinek évszázados foglalkozásától, és a székelyekre rákényszerített örökös katonáskodástól.

László Károly az inaskodás után – az akkori céhrendszer törvényei szerint – egy évig vándorolt az országban városról-városra. Vándor-legényeskedése alatt új munkamódszereket tanult, s mint jó szakember kezdte meg a csizmadia mesterség gyakorlását Sepsiszentgyörgyön.

1866 október 8-án feleségül vette a 18 éves Gyárfás Rózát. Házasságukból – a kiskorukban elhalt két fiú-gyermeken kívül – három fiuk és két lányuk született. A boldog házasság azonban nem tartott sokáig: László Károly 39 éves korában (1881-ben) tüdőgyulladásban meghalt. Özvegye megkísérelte a jó hírnévnek örvendő műhely fenntartását, de abba kellett hagynia, mert nem volt belőle haszon. Még elképzelni is nehéz, hogy az özvegy hogyan tudta felnevelni és taníttatni öt kis gyermekét – minden vagyon és támogatás nélkül.

Gyárfás Róza

Büszke volt a léczfalvi Gyárfás-család nevére, melyből ő is származott.

Ez egy kiterjedt, híres család, de Rózát nem tudtam „belehelyezni” az ismert családfákba. Érdekes (és talán nem véletlen), hogy fia (László Ferenc I.) felesége, Bodor Ida is egy „léczfalvi” előnevű családból származott.

Egy év híján félévszázadon át élte az özvegyasszony életét. Minden vagyon nélkül, óriási erőfeszítésekkel, és önfeláldozással nevelte fel és taníttatta gyermekeit. Nagybátyám [László] Árpád bácsi mesélte, hogy nyáron nagyanyám [Gyárfás Róza] kenyeret sütött az előpataki fürdőzők részére. Gyerekei gyalogszekérrel vitték az „árut” a közel 10 km-re levő fürdőhelyre. A gyerekei nagyon boldogok voltak, ha elindulás előtt a cipő mellé kovászos uborkát is kaptak. Két lányát [László Róza és Mária] polgári iskolába járatta, ami abban az időben a legmagasabb fokú iskola volt lányok részére Sepsiszentgyörgyön. Két fia [László Ferenc I. és Árpád] egyetemet végzett. Az elméletet tanulni nem szerető legkisebb fiát [László Károly II.] pedig asztalos mesterségre taníttatta.

Édesapám [László Ferenc I.], amikor hazatért Sepsiszentgyörgyre tanárnak, magához vette, s nála élt élete végéig. Nagy segítségére volt édesanyámnak [Bodor Ida] a két évenként egy-egy gyerekkel szaporodó család háztartásának vezetésében. Ő főzött, ellátta a majorságot, ha ideje engedte a disznókat is, és sokat dolgozott a zöldségeskertben. Tizenöt évvel élte túl édesanyámat, és ötten édesapámat. Ő nevelte korán

árván maradt unokáit. Nemcsak főzött, hanem stoppolt, sőt ruhát is varrt nekik. Közben a legnagyobb tisztelettel és szeretettel emlékezett meg a menyéről, Iduskáról – ahogy ő nevezte.

Gyermekkoromban áhitattal hallgattuk elbeszéléseit: a szüleitől hallotta, s az unokáinak tovább mondta, hogy egyéves korában a szabadságharcot leverő orosz hadsereg elől a szülei – más szentgyörgyi lakossal együtt – a Sepsi-szentgyörgy és Hídvég község erdeinek találkozásánál fekvő „Nagylik”-ba menekültek. Magukkal vitték az állataikat is, és itt éltek a szabadban míg meg nem szabadult a város az ellenséges csapatoktól.

Vastagnyakú kálvinista volt. Elvhűségére jellemző a következő eset is, amit tőle hallottunk: Teljes szegénységére hivatkozva ösztöndíjért folyamodott a megyei hatósághoz kiválóan tanuló nagyobbik fia [László Ferenc I.] számára. Hatolykai Pótsa József, „valóságos belső tanácsos”, Háromszék vármegye főispánja (huszonöt éven át) kihallgatáson fogadta s közölte, hogy a kért ösztöndíjat megadja. Az özvegy édesanya hálálkodva köszönte meg a kegyet, s már távozni készült, amikor a főispán hozzátette, hogy de csak egy feltétellel, ha áttér a református hitéről a római katolikus vallásra. Úgy felháborodott ezen az aljas lélek-kufárságon, és olyan gyorsan távozott a megyeházából, hogy talán még köszönni is elfelejtett. Inkább vállalta továbbra is a kemény munkát és a nélkülözést, de a lelki kényszernek nem engedett.

Gyárfás Albert I.

Sz: 1866 körül

F: Györgybíró Ilona

H: Sepsiszentgyörgy, 1942. május 3.

László-nagymamánk [Gyárfás Róza] öccse, s gyermekkorunkban már csak egyetlen élő testvére volt. Házasember létére mindig csak egyedül jött néniéhez látogatóba, kéthárom havonta, mindig vasárnap délután. Nagyanyánk sohasem viszonzta a látogatást, ami nekünk gyerekeknek különösnek tűnt.

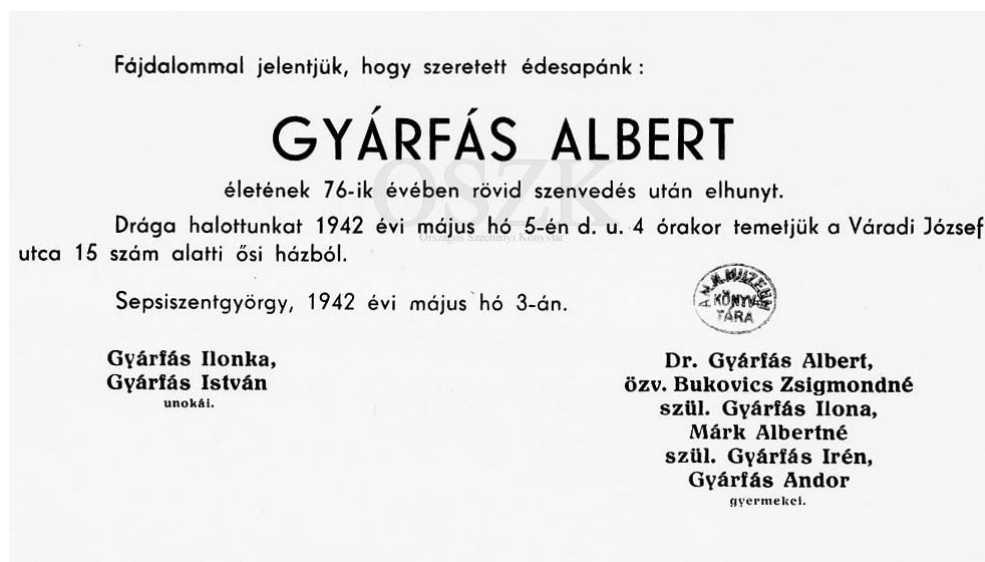
Később nagymama elbeszéléséből megtudtuk, hogy Albert bácsi a család ellenzése miatt titokban esküdött meg. Az akkori egyházjog rendelkezése szerint a házassági szándékot három egymást követő vasárnap az istentisztelet után a hívek előtt ki kellett volna hirdetni, de Albert bácsi ez alól „diszpenzációt” kért és kapott a püspöktől. Így házassági szándékukról még a szűkebb családnak sem volt tudomása. A házasságkötés napján választottjával, Györgybíró Ilonával a Debren-patak mellett húzódó ösvényen közelítették meg a református vártemplomot, hogy az istentiszteletre jövők ne lássák meg őket. Azóta már évtizedek teltek el, de nagymamánk – a már rég elhunyt rokonsághoz híven – nem vette tudomásul ezt a házasságot.

Nyári látogatásai alkalmával mindig eldicsekedett, hogy milyen sok gombát szokott találni az erdőben. Nagymama unszolására engem is elvitt egyszer az erdőbe, de semmivel sem találtunk több gombát, mint mikor a testvéreimmel gombásztunk. Albert bácsi – látszólag – panaszkodott, hogy most nincs több gomba, de meggyőződésem,

hogy nem akarta elárulni a jó gombászó helyét, vagy csak dicsekedett. (Nevetségességig dicsekvő feleségétől és két lányától ragadhatott rá.)

Gombászás közben feltűnt, hogy időnként eltávolodik tőlem. Kíváncsiságból megles-tem: láttam, hogy kabátja zsebéből kivett egy lapos üveget s jót húzott belőle. Később megtudtam, hogy nagyon szerette az italt s illuminált állapotban nemegyszer botrányt is rendezett.

Négy gyermeke volt. Ezek közül háromnak nem volt gyermeke, Andor fia pedig Buda-pestre költözött. Így a későbbiekben senki sem váltotta meg sír-helyét a református temetőben. Gyermekei még sírkövet sem állítottak neki.

4. ábra: Gyárfás Albert I. gyászjelentése

László Árpád (14)

Sz: 1879. június 28.

FS: GR1Y-Y22

A.n.: Gyárfás Róza

H: 1933. május 14.

Haláláról így számolt be a kolozsvári Keleti Újság:

„Mehalt László Árpád, Kolozsvár utolsó levéltárosa.

Sepsiszentgyörgyről jelentik. László Árpád, a Mikó-kollégium igazgató-titkára, Kolozsvár város volt főlevéltárosa, május 14-én hirtelen meghalt.

László Háromszék megyéből került fel Kolozsvárra. Szülei tanárnak szánták, de egyetemi tanulmányai elvégzése után a közigazgatási pályára lépett és a régi Kolozsvár híres okmánytárában kezdte meg pályáját, mint közigazgatási

tisztviselő. A városi levéltár rendezésével, értékes gyűjteményének kiegészítésével olyan érdemeket szerzett, hogy a város törvényhatósági bizottsága még a háború kitörése előtt főlevéltárosának választotta. Azóta még nagyobb ambícióval folytatta Kolozsvár múltjára vonatkozó értékes történeti kutatásait.

Az impériumváltás után nyugdíjazták. Fialat, munkaerős korban volt még ekkor és hazatérve ősi pátriájába, Sepsiszentgyörgyön, a Mikó-kollégiumban előbb helyettes tanári állást vállalt, később mint kollégiumi igazgató-titkár vett részt a háború utáni ifjúság kulturális nevelő munkájában.

Szabadidejében mint turista, a természet szépségeiben gyönyörködve keresett pihenést, de elfoglaltsága egyre jobban lekötötte. Ami időt hagyott neki a hivatal, azt a Székely Nemzeti Múzeumnak szánta, amelynek kiváló, tragikus sorsú bátyja, László Ferenc [I.] igazgatója volt s amelyet ő is dédelgető szeretettel vett körül. Gyöngye szervezete azonban egyre megviseltebb lett és most a szívbénelés megfosztotta Erdély magyarságát egyik értékes tagjától. A tragikus sorsú László-család rövid idő alatt harmadik derék tagját veszítette el László Árpádban, s a László-család fájdalmas gyászában részvétellel osztozik úgy Sepsiszentgyörgy, mint Kolozsvár város társadalma.”⁹

László Ferenc I. (12)

Sz: Sepsiszentgyörgy, 1873. június 28.

FS: G52D-3VY

A.n.: Gyárfás Róza

F: **Bodor Ida II.** (1111 2211 1332) (1880 – 1915)

H: Kolozsvár, 1925. szeptember 16.

1873 július 28-án Göde Károly tiszteletes úr a „sepsiszentgyörgyi református nemes és szent eklézsia születettek és kereszteltek anyakönyvébe” beírta, hogy ezen a napon megkeresztelte „László Károly [I.] református csizmadia és neje Gyárfás Róza református sepsiszentgyörgyi, Hegyi utca 546 sz. (később Várad József u. 10.) alatti lakosoknak 1873 június hó 28-án született Ferencz nevű törvényes fiát.”

Ferenc, a legnagyobb fiú nagyon jól tanult. (A Bartha Béni „vezértanító” által 1883 szeptember 3-án kiállított „elemi népiskolai bizonyítvány” tanúsága szerint minden tárgyból „kitűnő” eredménnyel végezte a népiskola V. osztályát – mindössze tíz évesen.) E bizonyítvánnyal a kezében már kopogtathatott a Székely Mikó Kollégium igazgatója ajtaján, és Bodor Domokos igazgató-tanár fel is vette a kis árvát a gimnázium első osztályába – „teljes tandíjmentességgel”.

„Bodor Domokos, a sepsi-szent-györgyi ev. ref. kollégium tanára és igazgatója, szül. 1848-ban Angyaloson Háromszék megyében.” (SzJ)

⁹ Keleti Újság, 1933. máju18.

Internet, 2024. június 18.

https://adt.arcanum.com/hu/view/KeletiUjsag_1933_05/?pg=139&layout=s&query=%22%C3%A1szl%C3%B3+%C3%A1rp%C3%A1d%22

Valószínűleg ő is a léczfalvi Bodor család tagja, és nem kizárt, hogy László Ferenc I. az ő révén ismerte meg későbbi feleségét, Bodor Ida II-t. Ugyanakkor ennek a feltételezésnek ellentmond, hogy Ida még csak 8 éves volt, amikor Ferenc befejezte tanulmányait a Székely Mikó Kollégiumban és elköltözött Kolozsvárra.

Ferenc a főgimnáziumot és az egyetemet már Kolozsváron végezte el.

1896 június 19-én kiállítják számára az egyetemi végbizonyítványt – az „absolutoriumot” és rá hat napra a filozófiai tudományok doktorává avatják, a növénytan tanszék pedig már a június 23-án megtartott rendkívüli ülésén tanársegéddé választotta. Megválasztását a vallás- és közoktatásügyi miniszter július hó 8-án megerősítette és évi 600 forint fizetést, valamint 120 forint lakbértámogatást állapított meg.

Ferenc azonban hamarosan lemondott tanársegédi állásáról és visszament tanítani szülővárosában, az immár főgimnáziumi státuszt kapó Székely Mikó Kollégiumba.

Alig egy évvel később már ezt olvashatjuk

„Eljegyzés: Dr. László Ferencz sepsiszentgyörgyi ev. ref. főgymn. tanár eljegyezte Bodor Iduskát, özv. Bodor Antalné bájos leányát Kolozsváron.”¹⁰

Nagyon szorgalmas levélíró lehetett a vőlegény, mert ebből az időből fennmaradt egyetlen levele 1898. május 18-i keltezéssel a 93-as számot viseli. Ez az ötoldalas levél mentes minden hangzatos érzelemnyilvánítástól. Szimbolikusan fejezi ki érzelmeit és boldog lelkiállapotát.

Levelét a szakterületéről, a növényvilágból vett motívumokkal illusztrálta. Levele feladásával egy időben virágokat küldött a címzettnek, de nem vásároltakat, hanem „melyeket tegnapi kirándulásom alatt szedtem az erdőn – írta levelében. Fogadja őket úgy, mint a szentgyörgyi erdő legszebb virágait. A szegfű, mely eddig ablakomnak volt legszebb díszje, olyan jól érzi magát ebben a társaságban, mint a rab, ki hosszú rabság után újból szabad társai közt szabad léget szívhat. Ebben a társaságban visszaemlékezik azokra a szép időkre, ő sem ablaküvegen át, hanem a szabad természetben szívhatta magába a Nap sugarának éltető erejét.... A szegfű körül levő 6 szál gyöngyvirághoz hasonló fehér fűrtös szintén erdei virág. Itt a nép vad gyöngyvirágnak nevezi. Tegnap alig értem ki az erdőbe hullani kezdett a zápor, és vert az eső, amíg szedtem a virágokat és hazajöttem. Az éjszaka hűvös helyen voltak, délelőtt pedig édesanyám viselte gondjukat, míg én a kollégiumban voltam. Így nem érezték meg az éltető anyaföld hiányát.”

¹⁰ Székely Nemzet, 1897. december 29.

Internet, 2024. június 18.

https://adt.arcanum.com/hu/view/SzekelyNemzet_1897/?pg=776&layout=s

A finom lélek, aki a levelet és a virágokat kapta, nyilván kiérezte a fenti sorokból, hogy az a férfi, aki ilyen gondosan kezeli a virágokat, értük fárad, esőben ázik, az gyöngéd és szerető szívű.

5. ábra: Bodor Ida II. és László Ferenc I. eljegyzési fényképe, 1897¹¹

Mindjárt [Sepsiszentgyörgyre történő] hazatérése után belépett a helyi sajtó önkéntes munkatársai sorába. Ezt tanúsítja édesanyja [Gyárfás Róza] szóbeli közlése, miszerint Erzsébet királyné 1898 szeptemberében történ meggyilkolásakor éjjeli álmából verték fel, hogy segítsen az alkalomból kiadandó Székely Nemzet külön számának szerkesztésében. Megjegyzendő, hogy abban az időben a vidéki újságokat általában önkéntes munkatársak írták. László Ferenc [I.] élete végéig számos, főleg művelődési és gazdasági tárgyú cikkeket írt. Nagy részüket aláírás nélkül, azonosításuk ezért lehetetlen.

Az 1899-ben Sepsiszentgyörgyön létesített meteorológiai állomásnak a kezdetektől fogva haláláig önként vállalkozó vezetője volt. A meteorológiával való komoly foglalkozására vall, hogy könyvtárában 47 ilyen tárgyú könyv volt, valamint számos meteorológiával kapcsolatos írása. A légköri adatok egyéni elgondolás szerinti összesítése és feldolgozása az országos meteorológiai központ vezetőségének elismerését is kivívta.

¹¹ TÁT, 27. oldal

Távollétében – a napi háromszori – észleléseknél felesége helyettesítette, majd ahogy nőttek a gyerekek, őket is bekapcsolta ebbe a munkába.

1901-től szintén haláláig a Székely Nemzeti Múzeum őre, majd igazgató-őre volt. A kenyerét biztosító tanári tevékenysége mellett ez volt a fő munkaterülete.

Az 1916. évi román betöréskor a családnak is menekülnie kellett. Kalandos úton egészen Sopronig utaztak. Több hónapos kálvária után térhettek csak vissza Sepsiszentgyörgyre.

A háború miatt egyre súlyosbodó gazdasági helyzetben a kollégium konviktusának élelmiszerral való ellátása még nagyobb gondot okozott. A helyzet megoldása végett többszöri kiszállásra kényszerült a megye falvaiba, de Szebenbe, Brassóba és Kolozsvárra is. 1917. szeptember 8-19. között Budapesten tartózkodott, ahol a minisztériumban sikerült egy nagyobb mennyiségű liszt kiutalását kieszközölnie mind a konviktus, mind a tanári kar családjai részére. (A háború második felében a közintézmények már nem vásárolhattak szabadon.) A konviktus folyamatos jó működésének biztosítása céljából személyesen osztja be napokra a megállapított elfogyasztható élelmiszer mennyiségét.

A családi gazdasági életközösség.

1920-ban, amikor a kisebb gyermekek is már dolgoztak, és a nagyobbak még nem hagyták el a családi otthont, a következő munkakörök alakultak ki:

- A hat-nyolcévesek (Endre és Zoltán) feladata: forgácsok felszedése a favágó helyről, a libák és rucák legeltetése a múzeum udvarán, gyomlálás, asztalterítés, kisebb vásárlások.
- A tízéves (Ferenc II.) fát hasogatott és behordta a lakásba, kétnaponként kitarította a sertésólakat, gyalogszekérrel lucernát hoz a mezőről a sertéseknek. Első időben Dezső bátyja kaszálta le a lucernát, később ezt is ő végezte. Tököt és takarmányrépát vágott, hetenként kétszer krumplit főzött a sertéseknek. Segített a kert gondozását végző bátyjának. Szükség esetén kapált a mezőn is, ebédet vitt a mezőre az ott dolgozóknak és a gyárba járó Jóska bátyjának. A bevásárlás is az ő feladata volt.
- A tizennégy éves (egyetlen lány, Ida) segített a nagyanyjának a lakás rendbentartásában és a főzésnél. A nagymama két-három hétig tartó betegeskedése idején pedig önállóan főzött rendszerint 12 személyre. (Ilyenkor kimaradt az iskolából.) Stoppolt és kisebb ruhajavításokat végzett.
- A tizenhat éves (Dezső) fő munkaköre a mezőgazdaság volt. Kora hajnalban kiment a mezőre és felügyelt a fogadott lovasekével végzett szántásra, vetésre, A háztartási alkalmazott segítségével elvégezte a kapálást. A munkálatok idején hetekig nem járt iskolába. A tűzifa fűrészelése is az ő feladata volt. Továbbá elvégezte az egész család kisebb cipőjavításait. Ezenkívül egy-két állandó tanítványa is volt.
- A tizennyolc éves (József) éveken át gondozta a kertet, beleértve a felásást is. Ő volt a család borbélyja. Kopaszra nyírta az öccseit és az édesapját is. 1920

elején egy jó kereseti lehetőség kínálkozott: nagybátyja Bodor Kálmán közvetítésével vállalta Versényi Pál szamosújlaki földbirtokos gyerekeinek tanítását. Ezért kimaradt a gimnázium nyolcadik osztályából és magán úton készült az érettségire is. Annak jeles eredménnyel történt letétele után enyvygyári munkás lett. A napi tizenkét órás munkaidő után tovább dolgozott a kertben. (Az enyvygyár csődbejutása után posztó-gyári munkás lett.)

- A húszéves (Kálmán I.) 1919-ben érettségizett s 1920-ban beiratkozott a kolozsvári kereskedelmi akadémiára. A megelőző év alatt főleg privát-tanítással foglalkozott, Volt olyan nap is, amikor tíz órát is adott. Ő végezte a meteorológiai észleléseket. (Kolozsvárra menetele után Dezső vette át ezt a munkakört.)
- A hetvenkét éves nagymama, özv. László Károlyné [Gyárfás Róza] vezette a háztartást, gondoskodott a majorság ellátásáról, javította unokái ruháit és a kisebb átalakításokat is ő végezte.
- László Árpád tanár, a családfő öccse, 1919-től kezdve szintén a családhoz tartozott, és ő is kivette részét a családi munkákból. Irányította a kisebb gyermekek munkáját, gombászni vitte az erdőre, s mint halászember gyakran biztosított halat a családi asztalra. Megtakarított pénzével – három tanártársával együtt – megvásárolt egy gyümölcs- és zöldség konzerváló felszerelést azzal az elgondolással, hogy a gimnázium megszüntetése esetén (ami abban az időben valós félelem volt) konzervgyárat létesítenek. Erre nem került sor, s a felszerelésen sikerült túladni.
- A családfő irányította az egész munkaközösség tevékenységét. Sokirányú más munkája után vagy közben végigsétált a kerten, a házat körülvevő tágas udvaron, megnézte az állatokat, és időnként a mezőre is kiment. Valószínűleg meg volt győződve, hogy mindenki lelkiismeretesen és teljes odaadással dolgozik, mert a kisebb hibák észrevételével nem akarta senki kedvét szegni, inkább beállt dolgozni, kijavítva az észlelt hibát s rávezetni ezáltal a helyes munkamódra. Nagyon szerette a rendet, kényes volt arra, hogy a munka végeztével a szerszámok a pontos helyükre kerüljenek. A terménybetakarításnál, cséplésnél, disznóölésnél mindig jelen volt s az eredményeket bejegyezte a noteszébe.

Amiként a családfő minden jövedelmét a családra fordította, úgy a családtagok jövedelme is a közös családi kasszába folyt be, így az ösztöndíjak, a privát-órák díjai és a legációban kapott összegek is. Amikor azonban a nagyobb fiai többet kerestek, mint a háztartási költségekből arányosan rájuk eső rész, az azt meghaladó összeg számukra „letétnek” számított.

Társadalmi felfogását illetően, fia [László] Dezső 1938-ban írt önéletrajzában így emlékezett:

„Édesapánk igazi demokrata ember volt, aki hivatásán keresztül a legtermészetesebb módon jutott a néppel kapcsolatba, anélkül, hogy demokráciát hirdetett volna. Asztalunknál gyakran ebédeltek falusi székelyek, akikkel a kollégium vagy a múzeum révén került kapcsolatba édesapám. Sohasem felejttem el, amikor két székely gazda, aki az erdőn vásárolt tűzifánkat fuvarozta haza az erdőről, ott aludt nálunk a szalonban. Ez

olyan magától értetődő volt, hogy csak később vettem észre, hogy ez sokak előtt bizony nem lett volna magától értetődő.”

6. ábra: László Ferenc I. portréja

A múzeum az imperiumváltás idején.

1920. augusztus 2-án, amikor még javában folytak a múzeumi tárgyak elrendezésének alapműveletei, egy katonatiszt jelent meg és közölte, hogy egy „magasrangú tiszt” óhajtja megtekinteni a múzeumot. László Ferenc személyesen kalauzolta a vendéget. Közben sejtette (ami a látogatás befejezése után be is bizonyosodott), hogy a látogató nem más, mint Ferdinánd király volt, aki a legteljesebb elismerését fejezte ki a Székely Nemzeti Múzeumban látottakról, s aláírta a vendégkönyv egy külön lapját. Ez a látogatás azért volt fontos esemény a múzeum további fejlődése szempontjából, mert a király nemcsak a szaktudósok, hanem a miniszterek, sőt a tábornoki kar figyelmét is felhívta a múzeumra. Ennek folytán egyre több látogató kereste fel a múzeum gyűjteményeit az ország minden tájáról. Az akkor Sepsiszentgyörgyön működő gyalogsági központban minden évben több továbbképző tanfolyamot tartottak magasabb rangú tiszteknek. Felsőbb rendeltetűre nemcsak kötelező volt a múzeum látogatása, hanem dolgozatot is írtak az ott látottakról. Az ambiciózusabbak ezért gyakran keresték fel László Ferencet további felvilágosításokért.

László Kálmán I. (121)

Sz: Sepsiszentgyörgy, 1900. december 4.

A.n.: Bodor Ida II.

FS: G52D-BBB

F1: Bartha Erzsébet (Tövis, 1902. augusztus 3 – Brassó, 1968. január 8.)

E1: 1927. június 16.

F2: Mikola Margit (*Zselyk, 1912. február 24.) (László Endre özvegye)

E2: 1969. június

H: 1996

Szülővárosában a Székely Mikó Kollégiumban érettségizett (1919), elvégezte a magyar nyelvű Kolozsvári Kereskedelmi Akadémiát (1922). Az Erdélyi Banknál Kolozsvárt kezdi pénzügyi pályáját (1922-26), majd a Brassói Nép- ill. Közgazdasági Bank alkalmazottja (1926-48). Miután közgazdasági diplomát szerzett a Bolyai Tudományegyetemen (1948), a brassói pénzügyi középiskola tanára, aligazgatója (1948-55). Az iskola megszűnése után nyugdíjazásáig (1960) a Brassói Mezőgazdasági Bank főellenőre.

"Hivatalai tevékenysége csak gátolhatta, de nem akadályozhatta meg abban – jellemzi munkásságát Szabó Attila –, hogy a botanikusként induló édesapa [László Ferenc I.] irányításával megkezdett kutatásokat folytassa." A 30-as évek végétől bekapcsolódott a Brassóban jól szervezett természetismereti mozgalomba, részt vett a környező hegyvidék növényvilágának kutatásában. Tudományos érdeklődése a mikológia felé irányult, s nyugdíjasként a nagygombák kutatására fordította minden idejét, létrehozva gazdag és dokumentált mikológiai magángyűjteményét, mely közel 4.000 múzeumi értékű darabot tartalmaz.

Első írását az Encián közölte (1936). Bel- és külföldi szaklapokban megjelent dolgozatai közül kiemelkedik a Pázmány Dénessel közösen írt Seltene Pilze aus Rumänien c. sorozat, melynek első részét a Zeitschrift für Pilzkunde (Karlsruhe), folytatásait a kolozsvári Mezőgazdasági Akadémia Notulae Botanicae c. kiadványa hozta nyilvánosságra. Egy másik sorozat a budapesti Mikológiai Közleményekben jelent meg: A nagygombák kutatása és újabb adataik Hargita és Kovászna megyékben (1984, 1988), eszerint a kutatómunkák során az ismert nagygombák száma 256-ról 291 fajra növekedett. Ő jelezte először Romániából

- az illatos kocsonyás álpöfeteget,
- a Fries-féle róka gombát, a szalmasárga gyűrűsgombát,
- a fenyővargányát,
- a citromsárga nedűgombát,
- a Maska-féle csiperkét,
- a márciusi csigagombát. I

Ismertető írásaival az Aluta, Népi Egység, Új Idő, Előre, Igazság, A Hét oldalain találkozunk. Mint gombaszakértő tevékeny részt vett az egészségügyi felvilágosításban.

A Brassói Székely Társaság főtítkáráként közművelődési szerepet is vállalt (1930-40), a brassói Könyvtár Egylet állományát gondozta. 1978 óta a Kolozsvári Szabadegyetem gombaismereti kollégiumának szervezője és előadója. Pap István, Pázmány Dénes és Veress István társszerzőkkel közösen írt gombaismereti szakkönyve kéziratban.¹²

7. ábra: László Kálmán I. portréja¹³

Emlékét a sepsiszentgyörgyi László Kálmán Gombászegyesület őrzi.¹⁴

¹² RMIL

Internet, 2024. június 19.

[https://mek.oszk.hu/03600/03628/html/l.htm#L%C3%A1szl%C3%B3Ferenc\(Sepsi-szentgy%C3%B6rgy,1910.m%C3%A1j.17.-1992.m%C3%A1j.5.Kolozsv%C3%A1r\)](https://mek.oszk.hu/03600/03628/html/l.htm#L%C3%A1szl%C3%B3Ferenc(Sepsi-szentgy%C3%B6rgy,1910.m%C3%A1j.17.-1992.m%C3%A1j.5.Kolozsv%C3%A1r))

¹³ Mikológia Közlemények, 1996. 3. szám, 105. oldal

Internet, 2024. június 19.

https://adt.arcanum.com/hu/view/MikologiaiKozl_1996/?query=%22%C3%A1szl%C3%B3+k%C3%A1lm%C3%A1n%22+sepsi-szentgy%C3%B6rgy&pg=272&layout=s

¹⁴ Internet, 2024. június 19.

<https://www.gombasz.ro/tudnivalok>

8. ábra: László Endre, Péter és Kálmán I. sírköve Kolozsvárott (LM, 2024)

László József (122)

Sz: Sepsiszentgyörgy, 1902. július 29.

A.n.: Bodor Ida II.

H: Sepsiszentgyörgy, 1932. június 27.

Természettan-rajz-földrajz tanár, akinek élete tragikus módon fejeződött be.

„Öngyilkos lett a tragikus sorsú tudós László Ferenc fia és katedrájának örököse

László József, az ifjabb erdélyi magyar nemzedék egyik nagy reménysége kifürkészhetetlen okokból véget vetett életének. Ravatalát a sepsiszentgyörgyi kollégiumban állították fel.

(Kolozsvár, június 30.)

Az erdélyi magyar kultúrának egy öntudatos ifjú harcosa és kiváló reménysége dőlt ki az élők sorából: László József. Az ő tragédiája súlyos veszteséget jelent az erdélyi magyar közoktatásügyre, egyike volt azoknak a fiataloknak, akikre a kultúr-törekvésünkben vezető szerep várt volna, aki az új magyar fiatalság előtt

erőfeszítő munkásságával, a tanulmányokba való belefekvéssel, a sokoldalúságra való törekvéssel példamutató volt.

És példát mutatott még valamivel, aminek sorsunk olyan nagy jelentőséget adott: a legnagyobb nélkülözéseket szinte az aszkétaságig vállalva törte át magát azokon a nehézségeken, amelyek a magyar ifjú diplomaszerezése előtt állnak. A magyar ifjúság felismerte egyéniségének példamutató értékeit s egyik vezetőjének is tekintette.

László József, a sepsiszentgyörgyi ref. Székely Mikó-kollégium főgimnáziumának fiatal tanára [1932. június] 28-ára virradó éjjel önkezével vetett véget ifjú életének. A tragikus véget ért fiatal tanár az európai hírű tudós dr. László Ferenc [I.] fia és tanszékének örököse, egyszermind erdélyi magyar közoktatásügyünk egyik legszebb reményekre jogosító ígérete volt. Vasszorgalommal, törhetetlen kitartással készült pályájára s kétéves tanári működése folyamán melegsívű nevelőnek, tiszta belátású és éles judiciumu pedagógusnak bizonyult.

Megdöbbenő és megmagyarázhatatlan váratlansággal bekövetkezett halála közvetlen hozzátartozóin kívül, előjáróit, kollégáit, tanítványait s minden ismerősét mélységes fájdalommal tölti el. Emlékezetes még dr. László Ferencnek, a kiváló tudósnak, aki a Székelyföld történelemelőtti idejéből a világgraszoló tudományos értékek tárházát fedte fel, szomorú élettragédiája.

László Ferenc a Székely Nemzeti Múzeum igazgatója volt s egyúttal professzora is a sepsiszentgyörgyi Mikó-kollégiumnak. Őt is, a román részről is elismert tudóst, vizsgakényszer elé állították, s a kolozsvári vizsgaterem küszöbe előtt halt meg. Hét gyermeke maradt teljes árvaságban, akik édesanyjukat [Bodor Idát] már régen elveszítették. A hét gyermek egymást átölelve, a testvéri szeretet erejére utaltan ment neki az életnek s amelyikük hamarabb kijutott az iskolapadok közül, minden erejével a kisebb testvérek felsegítésére fordította.

László József, aki édesapjának az örökébe készült, megható odaadással vette ki részét az árva testvérek tovább-segítésében. Az ősi kollégium pedig meleg szeretettel igyekezett László Ferenc emlékét az árvák támogatásával is ápolni és katedráját fenntartotta József fia számára.

Amikor László József odajutott, hogy az édesapja katedráját, egyelőre mint helyettes tanár, elfoglalhatta, nagy feladatot érzett ráhárulni. A katedrát híressé tette az édesapja, a kollégiumnak az öröklés elismerésében megnyilvánult jóindulata, a felelősségérzettel telített ifjú lelket az erőfeszítő munkásságra kötötte be.

El lehet képzelni ennek az ifjú embernek a lelki felörlődöttségét, ha mindezekhez hozzászámítunk egy feledhetetlen emléket. A közelmúlt években Kolozsváron a főiskolai ifjak között sokszor feltűnt egy rendkívül érett észjárású ifjú, akinek az arcán a fiatalság tüneteit elnyomta a megviselt élet és akinek meggyőző beszédeit, beszélgetéseit nagy figyelemmel hallgatták. Kemény hideg időben is

nagykabát nélkül, vékony vászonruhában járt s már megjelenésében is apostola volt a magyar ifjú küzdelemvállalásának. Ez a fiatal ember sokat elviselt, amíg odajutott, hogy kenyeret keresett a maga és még gyámolításra szoruló kisebb testvérei számára.

Most, mintha azt érezte volna, hogy ennek a feladatának a maga erői szerint megfelelt. Tegnapelőtt vendiák találkozó volt a kolozsvári református kollégiumban s a negyven évvel ezelőtt érettségizettek nevében emlékbeszéd hangzott el a nagynevű kidölt osztálytársról, László Ferencről. Ugyanekkor hagyta el az élők földi világát László Ferenc fia, katedrájának örököse, László József.

A László Ferenc gyermekeit az árvaság csodálatos szeretettel fűzte egybe, amerre ismerték őket, mindenütt a legnagyobb tisztelettel beszéltek erről a valóságos szeretetről. Megható az a gyászjelentés, amelyben s testvérek a szomorú csapásról hírt adnak a következőkben:

Alólírottak lelkünk riadt megrendülésével tudatjuk, hogy a drága, jó testvér és együttérző rokon László József, a református Székely Mikó-kollégium helyettes tanára élte 30., tanárkodása 2. esztendőjében folyó [hó] június 27-én levetkőzte a múlandó életet.

Az Elköltözött közel egy évtizeden át lankadatlan hűséggel osztotta meg testvéreivel az árvaság keserű kenyerét, és amidőn lelke, mondhatlan vívódásainak árán kiharcolta magának atyja legszentebb örökségét, tanári székét, gyámoltalan övéinek önmegtagadó teherhordozója lön, de alig fordult termőre jó szive, pár évi gyümölcsözés után kitudakozhatlan lelki meghasonlás áldozatául esett, és mi fogyhatatlan szeretetétől kifosztottan állunk koporsója mellett, az égi Atyához fohászkodván, hogy Ő törölje le szemeinkről a könnyhullatást, de keservünkben is áldván az ő nevét, hogy a tőlünk elszakadtban nekünk annyi kegyelmi ajándékot adott.

A kollégium tanárai s a székely város közönsége a legnagyobb elismeréssel, tisztelettel voltak László József iránt. Szerették, megbecsülték, sokra tartották. Egyik fivére, László Dezső a református egyházkerület missziós lelkésze, az erdélyi magyar fiatal nemzedéknek igen nagy reménysége és egyik vezető szelleme. László József is egyik alapítója volt az Erdélyi Fiatalok néven ismert ifjúsági csoportosulásnak. Öngyilkosságának közvetlen előidéző okát nem tudja senki, talán nem is volt. Tragédiája, mindenfelé mélységes részvétet keltett Ravatalát a sepsiszentgyörgyi kollégium tornacsarnokában állították fel s onnan temették el a legnagyobb részvét mellett csütörtökön délután.¹⁵

¹⁵ Keleti Újság, 1932. július 2.

Internet, 2024. június 19.

https://adt.arcanum.com/hu/view/KeletiUjsag_1932_07/?pg=2&layout=s&query=l%C3%A1szl%C3%B3j%C3%B3zsef

László Dezső (123)

Sz: Sepsiszentgyörgy, 1904. július 12.

F.: Vidovszky Éva (1913 – 2003)

H: Kolozsvár, 1973. november 15.

László Dezső, Vidovszky Éva férje a mára százas nagyságrendűre növekedett, öt generációt átfogó kolozsvári László-Vidovszky nemzetség alapító atyja, a feltétel nélküli példakép.

Ennek illusztrálására álljon itt Vidovszky Gábor szeretetteljes visszaemlékezése 2005. februárjából:

„Életem legmeghatározóbb élménye az 1956-os forradalom volt. Lélekben szinte együtt harcoltam a „pesti srácokkal”. A következő években almásfüzitői környezetünkben is minden rendes embert börtönbe zártak, vagy legalábbis meghurcoltak. Rájuk én hősként gondoltam, és ugyanezt éreztem keresztapámmal [László Dezsővel] kapcsolatban is, amikor megtudtam, hogy Őt is az 56-os forradalom miatt hurcolták el és zárták börtönbe. (1945 után immár másodszer).

Csodálatomat fokozta az, amikor keresztanyámtól [László Dezsőné Vidovszky Éva] azt hallottam, hogy keresztapám a börtönben az örök, a fogvatartók lelkéért imádkozik. Később orvostanhallgatóként is felidéztem az Ő tapasztalatát és mondását: nem volt lehetősége sterilizálni az inzulin beadásához használt fecskendőt és tűt, mégsem származott ebből gyulladásozó szövődménye, „a börtönben a szervezet más törvények szerint működik” - mondotta. A Duna deltában [Ez így nem pontos. László Dezső a Dunát a Fekete-tengerrel összekötő csatorna építésén dolgozott.] végzett kényszermunkából pedig többek közt azt szűrte le: „a nehéz fizikai munka határozottan javítja a cukorbeteg állapotát”.

1962. A harmadik kolozsvári út, és a második találkozásom keresztapámmal. Már 14 éves vagyok, és ő úgy találja, hogy elég érett ahhoz, hogy megvitassa velem a világ dolgait. Többször együtt sétálunk, és Ő kérdéseket tesz fel, figyelmesen hallgatja a válaszaimat, majd kiegészíti véleményemet az övével.

Erre a három kérdésre emlékszem:

- Hogyan határoznád meg a szép fogalmát?
- Mi a véleményed a koedukációról?
- Mi az emberi élet legfőbb értelme?

E harmadik kérdésre adott válaszok jelentették az életre szóló tanítást. Azt hiszem, hogy én a boldogságról beszéltem, Ő pedig határozottan mondta, hogy a többi ember szolgálata a legfontosabb dolog, ez ad igazi értelmet az életnek.

Tehát Ő nem leereszkedett hozzám, hanem felemelt magához.”

Fia, László Ferenc 2004-ben így jellemezte édesapját:

'A „tisztán látó” ember, a karizmatikus prédikátor, hittudós és tanár, a próféta lelkű nemzetiségpolitikus és nemzetiségpedagógus, a kivételes szervezői készséggel megáldott közéleti személyiség.’¹⁶

Továbbá ugyanott:

'(...) a halála óta eltelt évtizedek bizonyos eseményei – könyveinek megjelenése és fogadtatása, gondolatainak idézettsége, néhány neki és művének szentelt tanulmány és cikk magas színvonala – egyre inkább megerősítenek abban a tudatban, hogy édesapám az erdélyi magyarságnak – és azon belül a református egyháznak – történelmi személyisége volt, akinek a mához és a holnaphoz is van figyelemre méltó mondanivalója.

Hadd emlékeztessenek csak néhai Nagy László lelkész és hittudós László Dezső reneszánsza elé című írására vagy - még hangsúlyosabban - arra, amit Hovanyecz László írt 1997-ben A zárójelbe tett nacionalizmus című cikkében:

„Az 1973-ban elhunyt László Dezső műveiről nem azt kell mondanunk, hogy máig időszerűek, hanem inkább azt, hogy igazán mára váltak időszerűvé.”

Márpedig, ha ez így van, múltja sem családi tulajdon immár, hanem a közre és az utókorra is tartozik, és nekem, mint legidősebb fiának, kegyes kötelességem a közt és az utókort - képességeim és erőim arányában - az ő minél igazabb megismeréséhez hozzásegíteni.”¹⁷

Ennyi bevezetés után lássuk a hivatalos életrajzot:

László Dezső (1904-1973) társadalomtudományi és egyházi író, szerkesztő.

Életútja

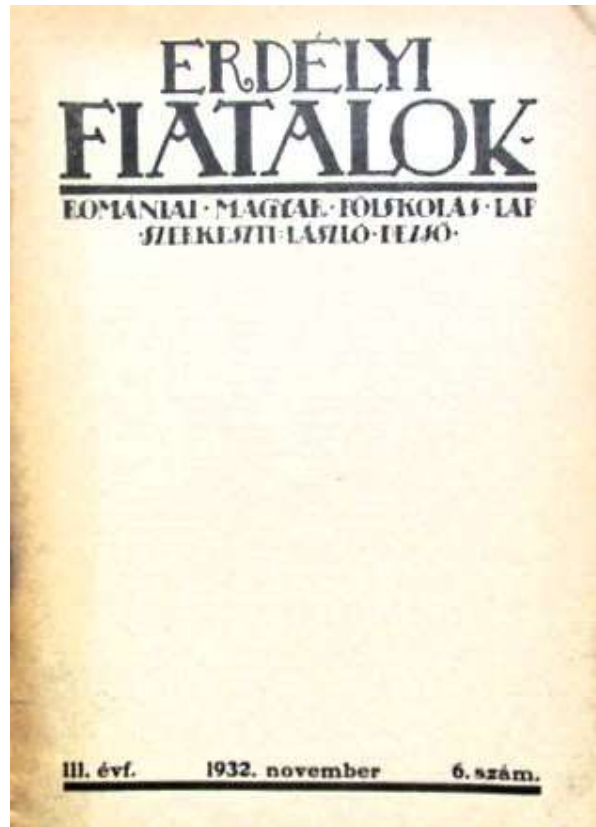
Középiskoláit a Székely Mikó Kollégiumban (1922), református teológiai tanulmányait Kolozsvárt (1922–26) és a skóciai Glasgow-ban (1926–27) végezte. Teológiai szenior (1927–29), egyházkerületi ifjúsági utazótitkár (1927–32), majd a kolozsvári református kollégium vallástanára (1932–40). Teológiai magántanár 1937-től, a belvárosi egyházközség lelkipásztora Kolozsvárt (1940–57). A magyar országgyűlésben képviselő (1941–44).

Az egyházmegye esperese, egyházkerületi generális direktor (1947–57). Koholt vádak alapján szabadságától megfosztották (1952) (...), majd 1957-ben újra le tartóztatták, és öt évet töltött börtönben. 1962-től Markos Andrással együtt újrarendezte a még 1918-ban feldúlt egyházkerületi levéltárat (1961–67), majd ismét Kolozsvár-belvárosban lelkipásztor (1972-ig), s a református zsinat egyházalkotmányi bizottságának elnöke.

¹⁶ LDÁB, 49. oldal

¹⁷ LDÁB, 49. oldal

Teológiai gondolkodóként a Karl Barth nevéhez fűződő újreformátori irányzat képviselője. Szellemi hagyatékának leltára szerint életében 910 írása jelent meg, 140 munkája maradt kéziratban; 1172 prédikációját, illetve bibliamagyarozatát írta le, ezek egy része a Református Szemle hasábjain megjelent. Az Erdélyi Fiatalok című főiskolás lap egyik alapítója (1930–40), majd a Kiáltó Szó című református folyóirat szerkesztője (1941–44), az Ifjú Erdély, Pásztortűz, Ellenzék, Erdélyi Múzeum, Székely Nép, Református Szemle munkatársa. (...)

9. ábra: Az Erdélyi Fiatalok egyik számának címlapja

Az 1930-as évek második felében a kisebbségi életmodell kidolgozásának igénye adta kezébe a tollat. Miután felismerte, hogy a kisebbségi sorsban a régi magyar élet formái, intézményei, szelleme nem tarthatók fenn, s hogy sem a pesszimista álláspont, sem az építő szándék nélküli kritikai magatartás nem vezet eredményre, új kisebbségi ideológiáért száll síkra. 'Erdélyi Fiatalok'-beli tanulmányai 1935 és 1940 között jórészt ezt a célt szolgálták.

Az értékvédő és értékteremtő munkát állítja a kisebbségi élet megszervezésének középpontjába, melynek "sem világnézeti, sem felekezeti, sem korkülönbség nem lehet a gátolója".¹⁸

¹⁸ Wikipedia, 2024. június 20.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Dezs%C5%91_\(egy%C3%A1zi_%C3%ADr%C3%B3s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Dezs%C5%91_(egy%C3%A1zi_%C3%ADr%C3%B3s))

Folytassuk László Dezső életpályájának bemutatását ott, ahol a Wikipedia befejezte: az 1940-es éveknél.

„A második bécsi döntést 1940. augusztus 30-án hozta meg a Harmadik Birodalom és Olaszország a magyar–román területi vita ügyében. (...)

A határozat Észak-Erdélyt Magyarországnak juttatta, így ismét az ország része lett 43 104 km², amelyen 2 millió 394 ezer ember élt, akiknek az 1930-as román népszámlálás szerint 38%-a, az 1941-es magyar népszámlálás szerint pedig 53,6%-a volt magyar nemzetiségű.¹⁹

Az ideiglenesen visszatért területeken nem rendeztek parlamenti választásokat, hanem a Teleki Pál vezette kormány ötven tiszteletreméltó erdélyi közéleti személyiséget „hívott be” az országgyűlésbe, köztük László Dezsőt. Néhány hónappal a „behívást” követően, 1941. február 5-én az erdélyi képviselők megalapították az Erdélyi Pártot. A képviselők egyrészt Erdély érdekeit képviselték a magyar parlamentben, másrészt a magyar kormánypárt politikáját Erdélyben.

László Dezső parlamenti tevékenységéről ezt olvasom az Erdélyi Párt történetét bemutató, 2019-ben kiadott könyvben:

„A nemzetiségi politikával szoros összefüggésben a kultúr- és művelődéspolitikai erdélyi párti szakértője, László Dezső kolozsvári képviselő mondott 1941 és 1943 között négyszer is nagybeszédet, általános reformot sürgetve ez utóbbi területen.

Minden évben, a kultusztárca költségvetési vitájakor elhangzó felszólalásai közül, a képviselőház 1943. november 17-i ülésén elmondott nagy hatású beszédét e szavakkal kezdte:

„Tisztelt Ház! Elvitathatatlan, hogy az ország súlyos szellemi válságon megy keresztül.” Majd így folytatta: „Ebben a helyzetben a művelődéspolitikának elsőrendű feladata rámutatni azokra az állandó értékekre, amelyek sohasem változnak, amelyektől egy nemzet soha el nem térhet, vagy ha eltér, azokhoz mindig visszatérni kénytelen. [...] A magyar művelődéspolitikának három, soha meg nem változó örök érték tiszteletén kell felépülnie; ez a három érték

- a minden nemzetköziséggel szemben álló magyar nemzeti szellem, öntudat és hivatás, másodsor:
- az emberi mivoltunkból következő társadalmi felelősségünk és szolgálatunk, végül
- a keresztyén egyházak által szolgált tiszta keresztyén szellem.”

¹⁹ Wikipedia, 2024. június 20.

https://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1sodik_b%C3%A9csi_d%C3%B6nt%C3%A9s

41. ábra: Az Erdélyi Párt logója

László Dezső e megállapítása tükrözte az Erdélyi Párt három – korábban már kifejtett – ideológiai tézisé: a magyar nemzeti eszme elsőbbségét, a kisebbségi korszakból örökölt közösségi felelősségvállalás kötelességét, és a keresztény erkölcs követését.

Ebből kiindulva a bal- és jobboldali szélsőségeket – a párt nevében – László Dezső is elítélte, és azok térhódításának elkerülésére mélyreható szociális reformot sürgetett, kifejtve, hogy:

„a jövőben a mostaninál jóval nagyobb helyet és szerepet kell biztosítani a magyar nemzet két legnagyobb társadalmi rétegének: a munkásnak és a földműveseknek. Ennek a két társadalmi rétegnek meg kell adni azokat a kulturális ösztönző értékeket, amelyek segítségével a közösségi és nemzeti élet minden vonatkozásában tovább fejlődik és az őt megillető helyre tud érkezni. A magyar művelődéspolitikának óriási feladata az egész magyar nemzet nagy munkás- és földművestömegeit áthatni, hogy azok a művelődésben szerzett haladásukkal minél teljesebb emberi életre jussanak el. Az ilyen irányban folytatott művelődéspolitikának egészséges kiválasztódási folyamatot kell a munkásságon és a földműves népen keresztül vezetnie, hogy ennek nyomán a nemzetnek ebből a rétegeiből támadjanak új szellemi vezetői az országnak. [...] A mai magyar értelmiséget csakis a munkás- és földműves rétegből lehet egészségesen és a nemzet javára gyümölcsöző módon megújítani.”²⁰

²⁰ ERDPT, 129-130. oldal

Továbbá:

„Megkerülhetetlen kulcskérdése volt a korszaknak a zsidó kisebbség jogállása, amelyet német mintára és követelésre számos törvénnyel szabályoztak. Ezek közül mindenekelőtt az ún. harmadik zsidótörvény meghozása esett az Erdélyi Párt országgyűlési működésének idejére, amelynek 1941. augusztus 8-i elfogadása megosztotta a párt képviselőit. Dr. Mikó Imre tartózkodott a törvényről való szavazáskor, és javasolta annak levételét a napirendről, László Dezső pedig tüntetőleg meg sem jelent akkor a képviselőházban.”²¹

Ugyanakkor nem egy alkalommal László Dezső is képviselte az Erdélyi Párt hivatalos álláspontját:

„Az Erdélyi Párt és a zsidó kérdés

(...) „Beszéde további során László Dezső az Erdélyi Pártnak a zsidókérdésben elfoglalt álláspontjára mutatott rá. Hangsúlyozta, hogy a párt az országgyűlés által törvényesített rendelkezések állapotján áll. Kiemelte báró Bánffy Dániel földművelésügyi miniszter szerepét a zsidó birtokkiszajátítás, és a zsidó bérletek felmondásának törvényesítése körül. Az Erdélyi Párt a nemzet érdekeit nemcsak negatívumokban, hanem pozitívumokban is szolgálni kívánja. [Az Erdélyi Párt] nem elégszik meg azzal, hogy csökkentse csupán a káros zsidó szellem beszivárgását a magyar életbe, hanem pozitívummá emeli a magyarság magatartását azáltal, hogy a keresztyén gondolkozást és erkölcsöt teszi alapjává.”²²

Egy kiragadott részlet 1942. október 13-i kolozsvári előadásából:

„A zsidókra vonatkozó s a zsidóságot háttérbe szorító törvényeink lényegesen járultak hozzá a nemzeti társadalom szellemi és gazdasági megerősödéséhez.”²³

Több cikket, tanulmányt is olvastam az Erdélyi Párt, és különösen László Dezső 1940-1944 közötti tevékenységének megítéléséről. A vita részletes bemutatásától terjedelmi okokból eltekintek, de hosszabban idézem azt a véleményt, amivel magam is tudok azonosulni:

„Az Erdélyi Pártnak (...) kötelező módon át kellett vennie programjába a kormányon lévő Magyar Élet Pártja programjának antiszemita kitételeit. Nem úgy történt tehát, hogy megalakult egy antiszemita programú Erdélyi Párt, s László

²¹ ERDPT, 128-129. oldal

²² Az Erdélyi Párt állásfoglalása a magyar sorskérdésekkel szemben a szolnokdoboka-megyei közgyűlésen [Dés].

Ellenzék, 1942. április 16., 3. oldal

Internet, 2024. június 20.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Ellenzek_1942_04/?pg=100&layout=s

²³ Nemzeti társadalmunk erőviszonyai. László Dezső beszéde az Erdélyi Párt kolozsvári tagozatának 1942. október 13-án tartott összejövetelén.

Ellenzék, 1942. október 17., 5-6. oldal

Internet, 2024. június 20.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Ellenzek_1942_10/?pg=114&layout=s

Dezső, vagy a többiek kérték felvételüket abba, mert teszem azt, egyetértettek a programjával.

Kétségtelen, hogy a két világháború közötti erdélyi antiszemitizmus, amely az európai antiszemitizmussal minden vonalon szoros rokonságban állott, termékeny talajra lelt a negyvenes években, amikor Észak-Erdély Magyarország részét képezte. Sajnos ennek hatása alól – kevés kivétellel – neves személyiségek sem voltak képesek kivonni magukat.

Annak ellenére, hogy a két világháború közötti publicisztikája egészen más képet mutat, a negyvenes évek bonyolult politikai kényszereinek hatására László Dezső is vállalt kompromisszumokat, pártpolitikusként leírt olyan mondatokat, amelyek sem azelőtti, sem azutáni szellemi habitusával nincsenek összhangban – hihető, hogy akkor sem szíve szerint, tiszta lelkiismerettel írta le őket—, és amelyekkel semmiképpen nem érthetünk egyet. De ennek nem az antiszemitizmusa volt az oka. Nem mondhatott ellen saját pártja politikájának, mert az beláthatatlan következményekkel járt volna számára, és az erdélyi magyarság részére is.

A második világháború előtti és utáni írásai, teljes magatartása, zsidókhöz fűződő szoros barátsága (amikor nősült, Brüll Emánuelért kérte fel násznagynak), a háború legvadabb időszakában (és azután is) végzett zsidó-keresztelése és zsidómentesítései (Gyalui Farkas és mások) azonban távozlól sem teszik lehetővé annak mai leírását, hogy „bebizonyítottan antiszemita” vagy „antiszemita hajlamú” volt.

S még valami. Kis világ ez a mi erdélyi világunk, amelyben mindig minden kitűdődik. A negyvenes években is pontosan tudták, hogy ki az, aki antiszemita nézeteket vall, ki az, aki nem. László Dezsőről mindig az volt a percepció, hogy „nagy magyar”, de olyan ember, aki mindenféle más kisebbséget, nemzetiséget és vallást őszintén tisztel, s aki a felebaráti szeretet bibliai parancsát roppant komolyan veszi.”²⁴

Ugyanerre a következtetésre jut a „László Dezső emlékezete” c. könyv vonatkozó fejezetének a szerzője, Balázs Sándor is.²⁵

²⁴ Tibori Szabó Zoltán: Indulataink és felelősségeink. Viszontválasz Stefano Bottoninak, a történésznek. A Hét, 2005. augusztus 18., 14-15. oldal
Internet, 2024. június 20.

https://adt.arcanum.com/hu/view/AHetMarosvasarhely_2005_27-52/?pg=125&layout=s

²⁵ László Dezső a magyar parlamentben. In: LDEML, 99-122. oldal

42. ábra: A László Dezső emlékezete c. könyv borítója

Későbbi sorsáról ezt olvasom az Erdélyi Párt történetét bemutató könyvben:

„Az 1944. őszi frontátvonulás idején felhagyott országgyűlési tevékenységével és helyben maradt Kolozsváron. Az új rendszerben, elfordulva a politikától, energiáit az egyházi életben betöltött szerepkörére összpontosította. Továbbra is ő volt folyamatosan a Kolozsvár-belvárosi egyházközség lelkipásztora 1957-ig, közben az egyházmegye esperesévé választották és 1947-től egyházkerületi generális direktor lett. A román hatóságok, koholt vádak alapján, 1952-ben [Szamosújváron] letartóztatták, és a Duna-deltát [pontosabban a Dunát] a Fekete-tengerrel összekötő csatorna hírhedt munkatáborában dolgoztatták.”²⁶

Az 1952. évi letartóztatást követő házkutatásra így emlékezett vissza László Dezső egyik gyermeke (László Kálmán *Barnabás*) 2021-ben (részlet):

„Zörejre ébredt. Már világos volt a szobában. Szeretett volna visszaaludni. Amint nyújtózkodott, s párnáját igazgatta, valami idegenszerűt, szokatlant érzett. Szemét újra kinyitva érdekes kép tárult elébe: a harmadik szobában, a Szalonnak nevezett vendégszobában, az öreg antik fotelben, az öreg házmesterné, Rózsa néni ült. Első látásra nem is vett tudomást a képről, hisz az a harmadik szobából jött, s az előtte levő asztallábak is zavarták a képet, csak, mikor már visszaaludni készült villant át agyán:

²⁶ ERDPT, 277. oldal

43. ábra: a szamosújvári emléktábla

- De mit keres itt korán reggel Rózsa néni?

Ettől teljesen felébredt. Felült, szétnézett. A Dolgozó felé az ajtó tárva-nyitva. A Dolgozó és a Szalon között szintúgy. Így lehetett a harmadik szobába is átlátni és valóban Rózsa néni ült a fotelben. Csend volt. Ágya, a szülői páros ág végében. Csak át kellett néznie az ágytáblán és látta, hogy az üres. Apja ágya, ahogy azt este megvetették, érintetlen, anyjéé használva, összegyűrt ágynemű van rajta.

Barnabás kibújt az ágyból, a fürdőszobán keresztül próbált felfedező útra indulni. A csupasz lábának hideg volt a cementpadló. Hamar pisilt és már nyitná ki az előszobaaajtót, az beleütközik valakibe, egy katonaruhás emberbe. Próbálta visszahúzni, de a katona a másik oldalról nem engedte. Szótlanul néztek egymásra, fentről a katona lefelé, letről Barnabás fölfelé. Hálóingének szélét markában szorította, gyenge hangján csak annyit mondott: „ke..zeit..csó...kolom”. A katona nem válaszolt. Megfogta a gyermek vállát és maga előtt tolva vitte a Szalonba édesanyjához.

Többen voltak ott. Egyházi és egyházi (Rózsa néni), diáklány a hátsó szobából, Zolibácsi a szomszédból, Barnabás édesanyja és még két katonaruhás. Csend volt. Senki sem beszélt. Vártak. Hogy mire vártak? Nemsokára kiderült. Egy parancsra. Az meg is érkezett. Terepjáró autóval jött, egy újabb katonaruhás ember valamit mondott a már szobában ülőnek, levelet is adott át neki.

- Kezdhethük, mondta ő románul. Kezdhethük a házkutatást.

Érdekes volt. Felírták az összes bútort, mind a három szobából. Értettek hozzá: még azt is tudták, melyik szekrény volt intarziás, tudták mi a különbség a fenyő és keményfa között.

44. ábra: A fenti visszaemlékezés szerzője, László Kálmán II. Barnabás, dr. Török Ágnes és dr. László Ferenc III. Áron 2007-ben Kolozsváron a Farkas utcai templom előtt

Barnabással nem törődtek, ő pedig kíváncsi szemmel követte a listairónak diktáló katonát. Tíz óra lett mire elkészültek. Beírtak mindent, csak a könyveket nem számolták meg pontosan. Azt mondták, van 800 kötet. Vagy 15 kötetet, apjának egy megjelent könyvét, összecsomagolták és leküldték az autóba.

Még mindig csend volt. A listákat aláírták édesanyjával, a családhoz nem tartozó ismerősökkel, majd elmentek. Barnabás kérdően nézett anyjára:

- Édesapádat letartóztatták, mondta, az este Szamosújváron.
- És most mi lesz?
- Imádkozz, hogy csak ne kínozzák!"²⁷

Az életrajz folytatása:

„Egyházi tisztségeiről kénytelen volt lemondani, miután 1957-ben másodszor is őrizetbe vették, és öt évet börtönben kellett töltenie.

Szabadulása után, 1962 és 1967 között Márkos Andrással együtt újrarendezte az egyházkerületi levéltárat. A hatvanas évek második felében az erdélyi református zsinat egyházalkotmányi bizottságának elnökévé választották, 1967-től pedig újból Kolozsvár belvárosi egyházközségének lelkipásztora lett. E tisztségét 1972-ig látta el, amikor megromlott egészségi állapota miatt aktív egyházi tevékenységéről végleg le kellett mondania. Pár hónappal hetvenedik születésnapja előtt, 1973 őszén hunyt el Kolozsváron.”²⁸

Most érkezünk el László Ferenchez, aki 2004-ben hosszú tanulmányt jelentetett meg a Korunk c. folyóirat tematikus számában.

²⁷ László Kálmán: Barnabás.
Szabadság, 2021. február 22., 3. oldal

²⁸ ERDPT, 277-278. oldal

45. ábra: A Korunk 2004. augusztusi számának címlapja

A bevezetőben ezt írja:

„Az itt következő szenvedéstörténeti dokumentumok ismerete nélkül senki sem alkothat magának valóságközeli képet László Dezső életének második feléről!

Nem kell mondanom, kitalálhatja az olvasó, hogy nehéz feladatot teljesíttem. Igyekeztem visszafojtani a fiúi szeretet és együttérzés feltöréseit, amelyek munka közben meg-megleptek, és tárgyilagos történészként viszonyulni a dokumentumokból kibontakozó, fájdalmas tényekhez. Nem mondok szenvedélyes ítéletet az elnyomó szervről, csak bemutatom egy áldozata megfigyeltetésének és üldöztetésének azokat a dokumentumait, amelyekhez hozzájutottam. A következtetések megfogalmazását az olvasóra bízom. Nehéz szívvel adom ki kezemből közírói pályám első és utolsó ilyen természetű munkáját.”²⁹

László Ferenc 2002-ben, illetve 2003-ban kapta meg a rá és édesapjára vonatkozó állambiztonsági dokumentumok egy részét:

„A megkapott válogatás egy 1948-as feljelentéssel kezdődik (ha nem tévedek, 1948 előtt László Dezső nem is volt a román állambiztonság megfigyeltje), és az 1952-54-es szabadságvesztés dokumentumaival zárul. A többi 1957-es le-tartóztatása, elítéltetése, azutáni börtönéveinek története egyelőre államtitok.”³⁰

²⁹ LDÁB, 50. oldal

³⁰ LDÁB, 50. oldal

A tanulmányt nem ismertetem részletesen, azt érdemes mindenkinek személyesen elolvasnia. A lényeg: László Dezsőt koholt vádak alapján, 1940 és 1944 közötti tevékenységéért hurcolták meg és kényszerítették mindenféle ítélet nélkül kényszermunkára a Duna-csatorna mellett. A „vádak” súlytalanok voltak, és egy-egy írásából származó ártalmatlan idézetek alapultak. Ez utóbbira egy konkrét példa:

'Ki kell még térnem [írja László Ferenc] az egyik terhelően kiemelt szövegrészre, amely az Ellenzékben így áll:

„A román nacionalizmus a román egyházakba vonult vissza. Ezzel a nacionalizmussal szemben nemzetiségi vidéken csakis az egyházi iskola többletével rendelkező magyar egyház veheti fel a versenyt”.³¹

Nyilvánvaló, hogy a besúgó nehezményezte szövegrészben szó sincs a román egyházak és iskolák adminisztratív eszközökkel, netán erőszakkal való visszaszorításáról mint igényről vagy akárcsak mint óhajról, gondolatról is! A kontextusból kiderül, hogy László Dezső csak azt írja, és amellet érvel, hogy a román iskolákkal folyó versengésben a magyar egyházi iskolák esélyesebbek, mint az államiak.³²

A tanulmány befejező mondata:

„1952. augusztus 15-e és 16-a közötti éjjelen tartóztatják le Szamosújváron, a parókián, ahol nővérénél és sógoránál, Imreh Dezső lekipásztoreknál nyaral. Feltűnik, hogy az irattartóban nem maradt fenn sem a letartóztatási parancs, sem a letartóztatási jegyzőkönyv.”³³

Figyelemreméltó az egyik (4.) jegyzet:

„Közleményemben egyetlen besúgót, ügynököt, jelentéstevőt, biztonsági tisztet sem fogok nevének nevezni. Leghalványabb látszatát is kerülni kívánom annak, hogy érdekel polgári kilétük, s hogy ha még élnének, haragudnék rájuk. Szavamra: csakis az elnyomó rendszer működése érdekel, amelyet ezek az emberek így vagy úgy kiszolgáltak.”³⁴

A már többször említett munkatáborról friss információk érkeztek a napokban László-Herbert Márktól:

„A hírhedt csatorna a Dunát kötötte össze a tengerrel úgy, hogy keresztülszelte Dobrudzsát, és ezzel jócskán lerövidítette a folyami hajóutat (talán 1-200 mérfölddel). A csatorna a tenger felőli végénél kettéágazik, László Dezső az északi elágazás legvégén, közel a tengerhez volt kényszermunkatáborban, a **mai Lumina** nevű falu és Mamaia-Sat magasságában. Túlélők publikált beszámolóit

³¹ László Dezső: Társadalom és állam.
Ellenzék, 1941. június 19, 2. oldal
Internet, 2024. június 20.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Ellenzek_1941_08/?query=A+rom%C3%A1n+nacionalizmus+a+rom%C3%A1n+egyh%C3%A1zakba+vonult+vissza.+&pg=125&layout=s

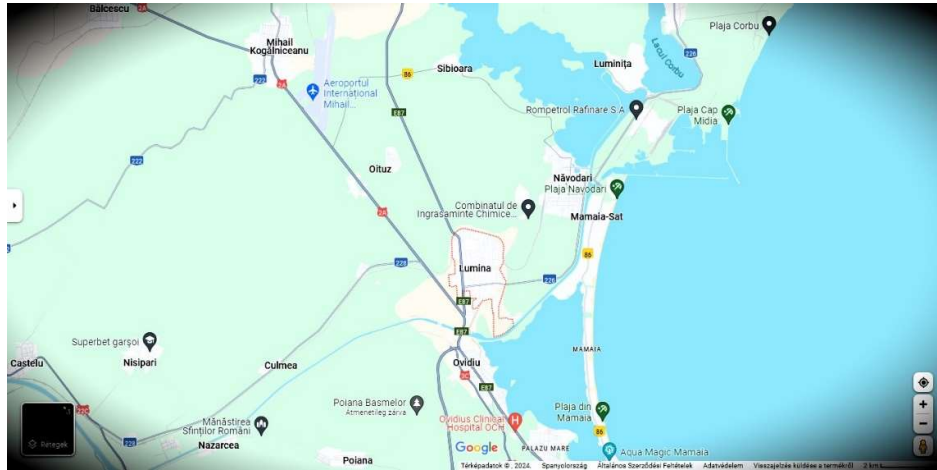
³² LDÁB, 50. oldal

³³ LDÁB, 61. oldal

³⁴ LDÁB, 62. oldal

alapján sikerült pontosan beazonosítanom a munkatábor helyét, és közben további, számomra egészen elképesztő dolgokra bukkantam.

Lumina falut a kommunizmus idején (a csatorna miatt) nevezték Luminának (jelentése: fény). Előtte Valea Neagră (Fekete völgy) volt a település neve, amelynek határában épült a munkatábor. Valea Neagră falu lakossága 1940 előtt főleg németekből és csángókból állt! Ma is van Luminának római katolikus temploma, a lakosság kb. 5 %-a r. katolikus. A községhez tartozó Sibioara (Kis-Szeben) falu a Nagyszeben környékéről jött telepesekről kapta a nevét.

46. ábra: Lumina és tőle délre a híres-hírhedt csatorna

A dobрудzsai németek történetét már megírták sokan, de én alig ismerem. A lényeg: amikor kitelepítették a németeket (illetve sokan már a háború előtt, illetve a háború idején elköltöztek, vagy a háború végén vélhetően elmenekültek, sokukat deportálták is 'málenkij robotra' 1945 januárjában), a helyükre dél-dobrudzsai románokat telepítettek be. Őket pár évtizeddel korábban telepítették a Románia által újonnan (1913) megszerzett Dél-Dobrudzsába. Szóval ennek a Peninsula munkatábornak és közvetlen környékének-környezetének elég komoly történelme van, amiről ma már vélhetően szinte senki nem tud. Ja, és alig pár kilométerre innen van a Mihail Kogălniceanu reptér, ami civilben Konstanca reptere, egyébként fontos helikopterbázis, az iraki háború óta fontos NATO (és CIA...) támaszpont, amit egy Ramstein-szerű amerikai támaszponttá építenek épp át, 9.000 lakosú új városkával, stb. Ha ezt Gheorghiu-Dej és Sztálin látná..."³⁵

Az elbeszélésem ezen a ponton megszakad.....

³⁵ E-mail László-Herbert Márktól.
2024. március 4.

Végjáték a Szamos mentén

Özveggy László Dezsőné, született Vidovszky Éva a maga és gyermekei, valamint az alulírott rokon-
ság nevében fűjdalommal, de Isten akaratában megnyugodva, vigasztalást Istennél keresve tudatja, hogy a
hűséges hitvestárs, a drága édesapa, a szerető nagypapa, a testvér és rokon

László Dezső

REFORMÁTUS LEKIPÁSZTOR

életének 70., boldog házasságának 40. évében, folyó hó 15-én este 7 órakor hosszas, de türelemmel viselt
betegség után elhunyt.
Az igaz ember hitből él.
Temetése folyó hó 19-én, hétfőn 14,30 órakor lesz a belvárosi református templomból.
Kolozsvárott 1973 november 16-án.

Országos Széchényi Könyvtár

Sárosy Lászlóné sz. László Éva	Sárosy László
László Ferenc	veje
László Miklós	László Ferencné sz. Ilse Herbert
László Kálmán	László Miklósné sz. Székely Anna
gyermekai	László Kálmánné sz. Kueres Herta
Sárosy Györgyike Éva	menyei
Sárosy Andrea Erzsébet	László Kálmánné sz. Mikola Margit
László Éva	Dr. László Ferencné sz. Szántó Éva
László Péter	ösv. László Zoltánné sz. Varga Gizella
László Anna	Vidovszky Ferenc és neje sz. Juhász Márta
László Edit	Balogh Ferenc és neje sz. Vidovszky Erzsébet
László András	sógorai, sógornói
unokái	László Csaba
László Kálmán	László Attila
Dr. László Ferenc	Szécsi Istvánné sz. László Ildikó
testvérei	László András
	László Péter
	unokahúga, unokaöccsei, családjukkal

J. P. Cluj. 1973. 12590-1000 ex.

László Dezső 1973-ban hunyt el, de már négy évvel korábban, 1969. áprilisában megírta utolsó kívánságait halála esetére. Ennek a megható és személyes hangvételi írásnak több érdekes kitétele is van:

2. A temetésemen tilos prédikációt, vagy bármilyen búcsúszót mondani.
6. Megtiltom, hogy az egyházközség tanácstermében vagy irodájában az arcképemet elhelyezzék. A Református Szemle nem írhat rólam megemlékezést.
7. [Feleségem] *kibeszélhetetlen hálám* (...) jelül adja Nagy Gyula püspöknek az [egyik] horgászbótomat. Sohasem felejthetem el, hogy 1963-ban ő szerezte meg a jogot, hogy prédikálhassak.
9. A temetésem utáni első vasárnapon az utódom olvassa fel Bűnbocsánat által szabadulás a haláltól c.1968-ban elmondott prédikációmát.

A család természetesen minden utasítást pontosan betartott, kivéve egyet. Hosszú vívódás, valamint az új családfeje, László Ferenc *Csutak Csabával* (aki a temetési szolgálatot is végezte) folytatott bizalmas beszélgetései után megengedték a Református Szemlének egy nekrológ írását. Végül Tőkés István írt „fajsúlyos” pályarajzot.³⁶

Az idol-teremtés szándékát tükröző nekrológból egy kulcsmondatot emelek ki:

„A László Dezső gondolkozását [tetteit – teszem hozzá] úgy értjük meg helyesen, ha saját korának a feltételei között mérlegeljük, azaz nem a mai [az én olvasatomban 2024. évi] viszonyokra gyelve.”³⁷

³⁶ LDEM, 212-214. oldal

³⁷ LDNEK, 351. oldal

47. ábra: László Dezső, Vidovszky Éva és László Ferenc III. síremléke Kolozsvárott (LM, 2024)

László Ferenc III. (1231)

Sz: Kolozsvár, 1937. május 8.

FS: GHF6-7QF

A.n.: Vidovszky Éva (1913 – 2003)

H: Kolozsvár, 2010. március 17.

„Zenetörténész, zenetudós, egyetemi tanár.

Élete

László Dezső és Vidovszky Éva gyermekeként született. Középiskolai tanulmányait 1954-ben fejezte be a kolozsvári Zenei Líceumban. 1959-ben végzett a Gheorghe Dima Zeneakadémián Kolozsváron fuvola szakon.

48. ábra: László Ferenc portréja

Életútja

- 1958-tól 13 évig több országban koncertezett fuvolaművészként.
- 1959-1966 között a Nagyszebeni Állami Filharmónia tagja volt.
- 1961 óta cikketek, tanulmányokat, könyveket írt.
- 1963-1985 között a Román Rádió munkatársa volt. (...)
- 1966-1970 között a Kolozsvári Zenelíceum oktatója,
- 1970-1981 között a Román Televízió magyar adásainak állandó munkatársa,
- 1970-től 21 évig a bukaresti zeneakadémia tanára volt.
- 1990-ben megalapította a Junimea Muzicală din România-t.
- 1991-től a Gheorghe Dima Zeneakadémia kamarazene-tanára.
- 1991-1996 között a Romániai Magyar Zenetársaság elnöke,
- 1991-től tíz évig a Román Mozart Társaság alapító elnöke volt, 2001-től tiszteletbeli elnöke lett.
- 1994-től 14 évig a Transilvania Filharmóniai Társaság alapító elnöke volt, 2008-tól tiszteletbeli elnöke lett.”³⁸

³⁸ Wikipedia, 2024. június 20.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Ferenc_\(zenetud%C3%B3s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Ferenc_(zenetud%C3%B3s))

A száraz adatokon túl idézem László Ferenc fiának, László-Herbert Márknak a 2023. július 22-i, eddig nem publikált visszaemlékezését (a kontextusból szándékosan kiragadva, de az idézett szövegen nem változtatva):

Gyerekkorom óta úgy tudom, édesapám nagy köztisztelőnek örvendett Kolozsváron, az ottani közéletnek fontos, talán oszlopos tagja volt. 1990 után több civil szervezetet alapított, és számos további civil szervezet (...) alapításában vagy vezetésében vállalt ilyen-olyan feladatokat. Tagja volt a romániai Soros Alapítvány egyik kuratóriumának (...), a romániai Magyar Zenetársaságban, a Román Mozart Társaságban, és a Kolozsvár Társaságban "oszloposkodott", de a kolozsvári reformátusokért is sokat dolgozott (hagyatékában őrzött levelezése szerint a legsötétebb Ceaușescu érában ott volt, amikor új énekeskönyvet kellett összeállítani [...]).

Rengeteget közölt a Szabadságban, a Korunkban, a Művelődésben, könyveit a Kriterion és a kolozsvári Dacia Kiadó adta ki, írt a Hargita népébe és a Népúj-ságba, a budapesti Népszabadságba és a Muzsikába, a bukaresti Utunkba és a Hétbe is. Élete során több mint 3000 (!) írást közölt, és ezek jó részét magyarul. Legjobb barátai mondják néha halkán, hogy talán grafomán volt. Én ilyenkor megnyugtatom őket, hogy ez édesapám szájából is elhangzott már, sokszor, nyugodtan lehet hangosan is mondani.

Mindenképp igaz tehát, hogy sokat tett a romániai és az egyetemes magyarság kultúrájáért, és úgy általában a magyarokért (...), letett valamit az asztalra és még sok hasonló klisével fejezhetnénk ki azt, hogy ő tényleg nagy ember volt. Nem csoda, hogy temetésén a református búcsúszertartás után hárman is fel szólaltak. Mindhárman románok voltak. Ők hárman azért kívánták személyesen is elbúcsúztatni, és talán azért is érezték ezt kötelességüknek, mert, ahogy azt mondani szokás, az általuk képviselt (román) intézmények saját halottjuknak tekintették.

Édesapám zenetörténész, zenetudós volt. Tudtommal őszintén és feltétlenül ragaszkodott minden magyar, román, zsidó, német, japán vagy másmilyen nemzetiségű barátjához. Enescuról írt könyvet és tanulmányokat magyarul a magyaroknak, Bartókról pedig románul a románoknak. Bartók erdélyi, bánági és regáti román gyűjtőkörútjait kutatta, addig ismeretlen román nyelvű Bartók forrásokat tett elérhetővé románul nem tudó budapesti Bartók kutatók számára.

A Román Tudományos Akadémia 1980-ban, a Romániai Zeneszerzőszövetség 1983-ban, 1995-ben és 2003-ban kitüntette. Írt a Tribunába, a Steaua-ba, és úgy nagyjából mindenhova, ahova lehetett. És nem csak lehetett, hanem hívták is a román szerkesztőségek.

1990-ben, amikor két évtizednyi ingázás után otthagya a bukaresti Konzervatóriumot, sokan marasztalták, egyrészt mert ragaszkodtak hozzá, másrészt mert – és ez igazán tükrözi az akkori és ottani érdemeit – tartottak tőle, hogy Kolozsváron egymaga valami féle második romániai zenei fővárost fog létrehozni, ami itt-ott netán le is követheti Bukarestet (a Mozart fesztivál alapításakor sok bukaresti szakember értetlenkedett, hogy ugyan mit keres egy nemzetközi zenefesztivál „vidéken”?)

Legjobb barátai, tisztelői hozzá hasonlóan hídemberek voltak A nacionalistákat és a kirekesztő nacionalizmust kerülte. A hatvanas évek elején magyarul nem tudó szász lányt vett el feleségül, akinek a kedvéért megtanult németül úgy, hogy később németül közölt írásokat és németül adott elő konferenciákon Ausztriában, Németországban és Svájcban, és állítólag Japánban is. Szász felesége pedig megtanult magyarul úgy, hogy magyar diákjait, ha éppen úgy adódott, magyarul tanította (csellózni).

Vissza édesapámhoz. Bukarestben olyan tapasztalatokat szerzett, olyan ismeretekre és ismeretségekre (és ismertségre!) tett szert, amelyek és akik meghatározóak voltak a későbbiekben, nemcsak a saját életében, de talán az erdélyi magyar kulturális életben is. (...) Ott, Bukarestben tanult meg édesapám közönség előtt, a rádióban, tévében beszélni, szervezni, „civilkedni”, a románokkal szót érteni, ott tanulta meg őket igazán szeretni. Meggyőződésem, hogy édesapám huszonvalahány éves bukaresti száműzetése alatt lett azzá, akit Kolozsváron 1990 után annyira tiszteltek, és olykor meg is ünnepeltek a kolozsvári és erdélyim magyarok (...).

László Ida „Duci néni” (124)

Sz: Sepsiszentgyörgy, 1906. január 11.

A.n.: Bodor Ida II.

F: Imreh Dezső (Zágon, 1897. október 9 – Szamosújvár, 1968. július 26.)

H: Kolozsvár, 1969. május 10.

Három nagyobb fiútestvére után, és a három kisebb előtt egyedüli leánygyermek volt a családban. Még tíz éves sem volt, amikor meghalt az édesanyja [Bodor Ida]. A következő évektől kezdve a család egyedüli felnőtt nőtagja, a közel hetvenéves nagymama [Gyárfás Róza] már sokat betegeskedett. Ezek a tények sokat mondóan mutatnak rá nehéz helyzetére egy olyan, nagy részben önállóan gazdálkodó családi munkaközösségben, amelyik a család tagjainak munkájával állítja elő az élelem nagyobb részét, ahová javítást végző szerelő ritkán jár, mert a cipőjavítástól kezdve az asztalos- és ácsmunkáig mindent a család tagjai végeznek el.

Elképzelhető, hogy ilyen körülmények között milyen nagy teher nehezedett a család egyetlen gyermeklány tagjára. Duci – ahogy a családban hívtuk – gyakran hetekig maradt ki az iskolából a házi munkák elvégzése végett, beleértve a főzést is a nagyszámú család részére. Ezt ő természetesnek találta.

Polgári leányiskolába járt, de a harmadik osztály elvégzése után különbözeti vizsgával átiratkozott a Székely Mikó Kollégiumba. A hetedik osztály elvégzése után azonban az állami hatóságok megtiltották, hogy fiúiskolába lányok is járjanak. Emiatt a nyolcadik osztályt mint magántanuló a gyergyószentmiklósi állami gimnáziumban végezte el és ott is érettségizett 1924-ben.

A házimunkák minél tökéletesebb elvégzése céljából, szabászati, majd főzési tanfolyamot végzett. 1930 nyarán, mikor a legkisebb öccse is közép-iskolai tanulmányainak utolsó évében volt, a villamosműveknél állást vállalt, és férjhezmenetelig ott dolgozott.

1926 nyarán néhány hetet nagybátyjánál, Bodor Kálmánnál nyaralt Sülelmeden, 1929 tavaszán pedig rövid ideig édesanyánk budapesti testvéreinél üdült. Élete folyamán talán csak ez a két alkalom volt, amikor teljesen gondtalanul, aggodások nélkül élt.

Férje, Imreh Dezső sepsiszentgyörgyi, majd szamosújvári református lelki-pásztor 17 évvel volt idősebb nála. Bár kedvenc prédikálási témája volt a szeretet, ő maga szófukar, merev és néha makacs ember volt, aki elvárta, hogy mások hozzá igazodjanak. Nem volt egy ideális élettárs. Habár Duci a legnagyobb szeretettel és páratlan jó háziasszony módján gondoskodott róla, Dezső sokszor napokig nem szólt hozzá, pedig Duci még a túlzott pedantériájához is alkalmazkodott.

Született papné volt. Az egyház munkája nem volt tőle lelkileg távoli, mert férjhezmenetele előtt éveken át a sepsiszentgyörgyi Református Lányszövetség elnöke volt. Férjét hivatali munkáiban sokat segítette, különösen 1946 után, amikor a sepsiszentgyörgyi lelkipásztori állását a szamosújvárival cserélte el. Sőt, amikor férjét idős korában esperesnek választották, ő vezette az esperesi irodát, olyan lelkiismeretes és felelősségtudattal, hogy a hanyag, a lelkészi állást csak jövedelmi forrásnak tekintő papok jobban tartottak az ő megrovásától, mint magától az esperestől – a férjétől.

49. ábra: Imreh Dezső, László Ida és László Zoltán (126) sírköve Kolozsvárott (LM, 2024)

Legnagyobb bánatára gyermeke nem lett. Így az eleve benne élő anyai szeretetet testvérei gyermekeire pazarolta túlzott féltő gondossággal.

Csutak Csaba temette nagyon szép beszéddel. Alapige: „Ha élünk az Úrnak élünk, ha meghalunk az úrnak halunk meg, ezért akár élünk, akár halunk az Úréi vagyunk.”

László Ferenc II. Ödön (125)

Sz: Sepsiszentgyörgy, 1910. május 17.

A.n.: Bodor Ida II.

F: Szántó Éva (1913-1993)

E: 1940. szeptember 4.

H: Kolozsvár, 1992. május 5.

1928-ban letette az akkor nagyon szigorú érettségi vizsgát, és beiratkozott a kolozsvári egyetem jogi karára, ahol 1933-ban a jogtudományok doktorává avatták.

1936-ig ügyvédjelölt Sepsiszentgyörgyön majd Kolozsvárt. Közben a Napoca két-nyelvű könyvnyomatos munkatársa (1934-1935). Később az Ellenzék és a Brassói Lapok sepsiszentgyörgyi tudósítója. Ügyvéd Sepsiszentgyörgyön 1936 és 1947 között, miközben gyakran katonai szolgálatot teljesített, 1944 tavaszától a harctéren is – zászlósi rangban. 1944 és 1946 között hadifogoly volt a Szovjetunióban.

1948-ban a Magyar Népi Szövetség bukaresti központjában elnökségi titkár, közben pedig az igazságügyi minisztériumban miniszteri tanácsos.

1948 decemberében Kolozsvárra költözött, ahol egyetemi professzor 1952-ig. 1952 nyarán a Duna-csatornára hurcolják, ahonnan egy év múlva szabadul. 1955-től revizor, s mint a Könyvterjesztő Központ revizor-főnöke ment nyugdíjba 1972 decemberében.

Ő az, aki a jelen mű alapjául szolgáló családtörténetet (Portrék és adalékok a László család első négy generációjának történetéhez) összeállította. Aki pedig a családtörténeti írásokat kiegészítette, átdolgozta, történeti sorrendbe helyezte, elő- és végszóval látta el, ő a fia, László Ferenc [IV.] Csaba.

Ezt találtam az említett műről a Népszabadságban:

„Székely sors az is, amely e táj tehetségeinek nagyon gyakran csak messze földön, éppen Kolozsvárott, Budapesten vagy Buenos Airesben nyit igazán teret. **László Ferenc [II.] Ödön** sepsiszentgyörgyi születésű, kolozsvári nyugalmazott egyetemi tanár, a szakkörökben mindenütt számontartott László Ferenc [I.] régész fia, összeállított két háromszéki családfát, az egymással rokonságban álló, igen népes **László és Bodor-családokét**. Életpályák sokasága kavargott előttem, míg böngészgettem. Európai hírű tudós, író, nemzetgazdász, ügyvéd, egyetemi tanár, esztéta, mindegyik a szülőtájtól, az elindító Székelyföldtől távol találta meg a maga érvényesülésének — nagyon rossz a kifejezés—, a maga szolgálatának igazi színterét.”³⁹

³⁹ Beke György: Harcban a mítoszokkal
Népszabadság, 1991. október 26., 20. oldal

50. ábra: László Ferenc II. és feleséges sírköve Kolozsvárott (LM, 2024)

László Zoltán (126)

Sz: Sepsiszentgyörgy, 1912. november 23.

A.n.: Bodor Ida II.

F: Varga Gizella (1918-1997) iparművész

H: Budapest, 1944. szeptember 27.

„Újságíró, sportújságíró, szerkesztő. László Ferenc [I.] régész fia, László Dezső, László Endre, László Kálmán [I.] testvére. Fia László Attila régész.

Szülővárosában a Székely Mikó Kollégium diákja, de Brassóban érettségizett (1930). A Brassói Lapok sportrovatának szerkesztője (1928–40), a sepsiszentgyörgyi Székely Nép munkatársa 1940-től, majd a napilappá váló lap főszerkesztője 1944-ig. A front elől elmenekült Budapestre, ahol önkézevel vetett véget életének.”⁴⁰

Halála komoly megdöbbenést és gyászt okozott. Például így emlékezett meg róla a Zalamegyei Újság (mai szemmel meglehetősen irredenta szellemben):

Internet, 2024. június 20.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Nepszabadsag_1991_10/?query=%22%C3%A1szl%C3%B3+ferenc+%C3%B6d%C3%B6n%22&pg=561&layout=s

⁴⁰ Wikipedia, 2024. július 4.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Zolt%C3%A1n_\(%C3%BAjs%C3%A1g%C3%ADr%C3%B3\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Zolt%C3%A1n_(%C3%BAjs%C3%A1g%C3%ADr%C3%B3))

„Hivatalos jelentés szerint László Zoltán, a Sepsiszentgyörgyön megjelenő Székely Nép című, sokezer példányban megjelenő napilap szerkesztője öngyilkos lett. Azonnal meghalt.

— o —

Ennyi a hivatalos jelentés, ami azonban a napihíren túl magába zárja az egész székelység tragédiáját. A Székely Nép ugyanis többször 10 ezres példányaival bejárja az egész székelyföldet és egy külön szellemi világ, egy külön, igazibb, őszintébb és becsületesebb magyar élet megtestesítője, de egyúttal ennek a szellemi és természetes emberi tömbnek érdekvédelmezője is.

László Zoltán tehát az egész székelység szerkesztője volt, és magában összpontosította mindazt, amit a szónemek értelmében székelynek nevezünk. Kemény ember, aki nem alkuszik meg, s aki hozzá van szokva a megpróbáltatások viharaihoz, s tette annál megdöbbenőbb, mert a csaknem negyedszázados megszállást erős lélekkel harcolta végig. Sajnos, nem látjuk tisztán még a székelyföldi eseményeket, csak annyit tudunk, hogy a Székely Nép hetek óta nem érkezik szerkesztőségünkbe, ami sejtetni engedi az eredményeket.

Zoltán, nemrégem még arról álmodoztam, hogy első utam gyermekkorom és életem első megnyilatkozásainak helyére, Brassóba való utazásomkor első álmom lesz a Te szerkesztőséged, mert meg akartalak ismerni és megölelni. Aztán arról is álmodoztam, hogy én Brassóban szerkesztem a régi, nagynevű, brassói lapok közül valamelyiket és Te Sepsiszentgyörgyön a Székely Népet. Arról is álmodoztam, hogy a két közeli város szellemi életének őrzői leszünk és úgy dolgozunk egymás kezét fogva ezért a sokat szenvedett erdélyi népért.

Zoltán, távozásod a szívem mélyéig megrázott, mert igen nagy tragédiát sejtek a háttérben s most, hogy e szomorú hír érkezett hozzám, ezerszeres erővel tör fel a lelkemben a vágy Erdély után, a Kárpátok után, ahol örök hősipkában üdülnek és hallgatnak, vagy nótáznak az égigérő havasok. Ahol koldusabb az élet, mint errefelénk s talán a sóhaj is szűkebb, rövidebb, de, ahol érdemes élni és dolgozni, mert a székelység magyarabb a magyarnál.

László Zoltán: Isten veled, néped tragédiája azonban nem csüggeszti, hanem erősíti a lelkünket a szent elhatározásra, hogy újra magyar lesz az úr Sepsiszentgyörgyön és Brassóban, és a Keleti Kárpátoktól az Alpok széléig egyetlen nép lesz itt az úr: a magyar! (sz)⁴¹

⁴¹ Zalamegyei Hírlap, 1944. szeptember 26., 2. oldal
Internet, 2024. július 4.

https://adt.arcanum.com/hu/view/ZalamegyeiUjsag_1944_3/?query=TEXT%3D%28%22L%C3%A1szl%C3%B3+Zolt%C3%A1n%22%29+DATE%3D%281930-01-01--1948-01-01%29&pg=341&layout=s

dr. László Endre (127)

Sz: Sepsiszentgyörgy, 1914. október 30.

A.n.: Bodor Ida II.

F: Mikola Margit (1912-1996)

E: 1943. február 20.

H: Kolozsvár, 1964. február 15.

Középiskolai tanulmányait ő is a Székely Mikó Kollégiumban végezte 1931-ben. Joghallgató Kolozsvárt, s közben újságíró. 1944-ben jogtudományi doktori diplomát szerzett. Ügyvédjelölt Brassóban (1937-1940), tisztviselő a kolozsvári polgármesteri hivatalban (1940-1946), utána az egyetemen (1946-1964).

Joghallgató korában tevékenyen részt vett a Székelyek Kolozsvári Egyesülete főiskolai szakosztályának munkájában. Ezért az 1933-1934 egyetemi évben választmányi tag, a következő évben alelnök majd 1935-ben a főiskolás tagozat elnöke.

Kiváló humora volt, kár, hogy rögtönzött humoreszkjeit nem írta le. Mint természetimádó sokat kirándult és szervezett kirándulásokat.

Kéziratban maradt írásai: Önéletírás, Beszélő kövek (történetek és mende-mondák Kolozs-tartomány kiránduló helyeiről).

1943. február 20-án házasságot kötött Mikola János zselyki evangélikus lel-kész és felesége Keresztessy Margit lányával, Mikola Margittal. Házasságukból két fiú született.

Egy érdekesség, ami a családi portréból kimaradt:

„Mint a kolozsvári polgármesteri hivatal aljegyzője 1944 októberében az antifasiszta ellenállást támogatva 3.000 SAS-behívó megsemmisítését vállalta.”⁴²

A történetnek itt vége van.

Telki, 2024. augusztus 24-

Réthy Imre

⁴² Wikipedia, 2024. július 4.

[https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Endre_\(jog%C3%A1sz\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1szl%C3%B3_Endre_(jog%C3%A1sz))